Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ● № 46 (9542). ● 1989 йил 7 март ● сешанба ● Баҳоси 3 тийин.

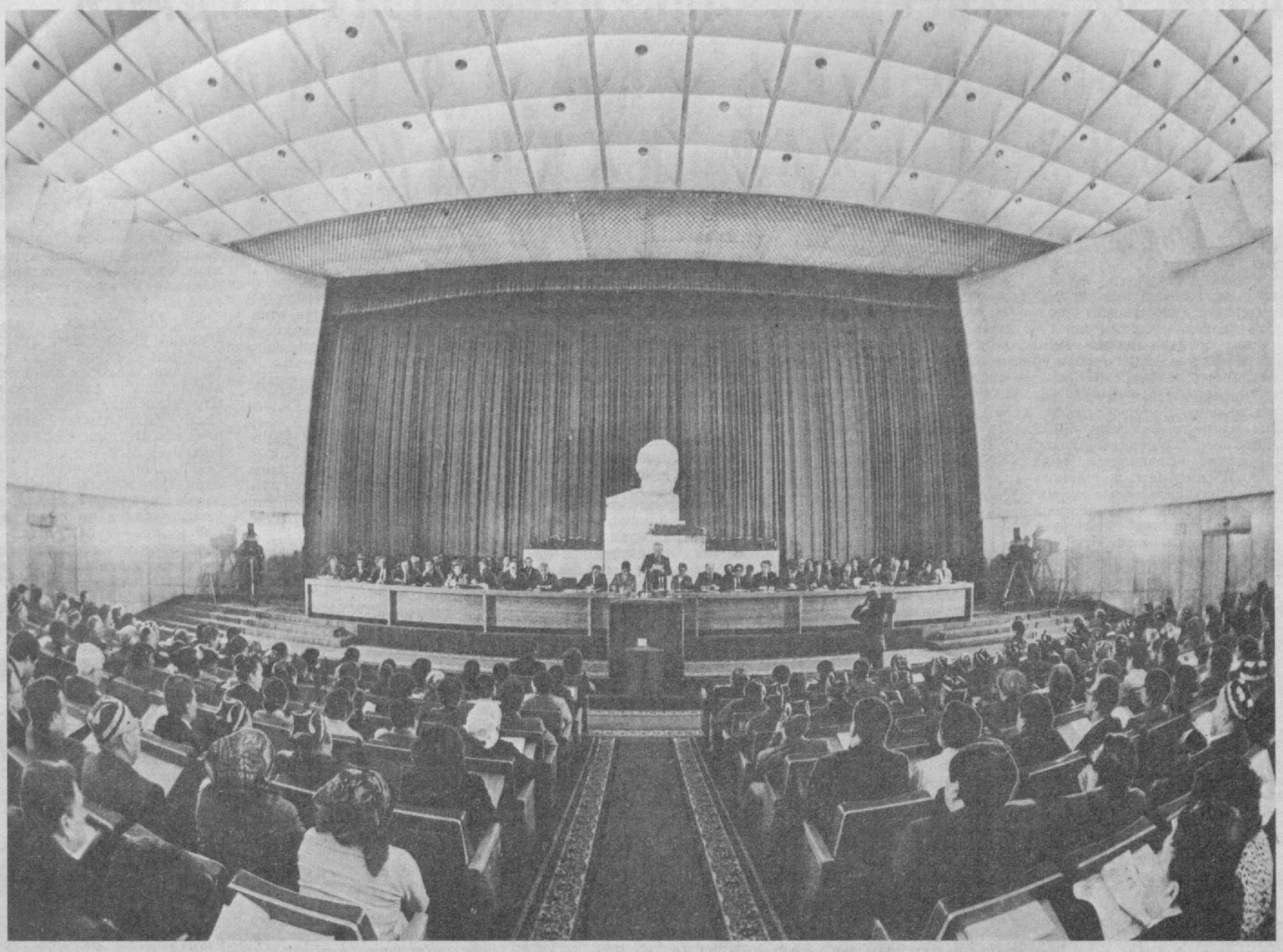

Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлиси пайти. А. Горокрик ва Ф. Қурбонбоев фотоси. (ЎзТАГ).

Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлислари тўғрисида ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

6 март куни Тошкентда ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг навбатдан ташқари ўнинчи сессияси очилди.

Эрталаб соат 10 да Олий Советнинг мажлиси бошланди.

Мажлисда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюроси аъзолари ва аъзоликка кандидатлари **Р. Н. Нишонов, В. П. Анишчев, П. В. Догонкин, Ғ. Ҳ. Қодиров, Ш. З. Камолхўжаев, М. М. Мирқосимов, В. И. Огарок, Қ. С. Саликов, М. Ҳ. Холмуҳамедов, Ҳ. Алимова, И. Ҳ. Жўрабеков, А. С. Ефимов, Б. Ф. Сатин,** республика Олий Совети Президиуми ва ҳукумати аъзолари иштирок этмоқдалар.

Мажлисни Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси Р. Ғуломов очди.

Сессиянинг кун тартиби ва иш тартиби бир овоздан тасдиқланади.

Кун тартибига қуйидаги масалалар киритилган:

1. Ташкилий масала.
2. КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг «Орол денгизи районидаги экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, унинг ҳавзасидаги сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ва уларни муҳофаза қилишни кучайтириш тадбирлари тўғрисида» 1988 йил 19 сентябрь қарорини бажаришга доир ишлар ҳақида Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг доклади.
3. Ўзбекистон ССР Олий Совети баъзи доимий комиссияларининг составига ўзгартишлар киритиш тўғрисида.
4. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш ҳақида.

Сўнгра депутатлар кун тартибига киритилган масалаларни муҳокама қилишга киришдилар.

Р. Н. Нишоновга сўз берилади. Тошкент шаҳар партия конференцияларида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раиси П. Ҳабибуллаевнинг нотўғри хатти-ҳаракатлари билан боғлиқ масала кўтарилганлиги муносабати билан ўтказилган текшириш якунлари шу йил январь ойида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюроси мажлисида кўриб чиқилди, деди у. Марказий Комитет коммунист П. Ҳабибуллаев илмий соҳадаги ножўя ҳаракатларини тан олганлиги, ўз ишларига танқидий баҳо берганлигини ҳисобга олиб, муҳокама қилиш билан чекланди ва унинг илмий ишга ўтказиш тўғрисидаги илтимосини қондирди. Шу муносабат билан П. Ҳабибуллаевни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси вазифасидан озод қилиш тўғрисида таклиф киритилади.

Сессия депутат П. Ҳабибуллаевни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси вазифасидан озод қилиш тўғрисида қарор қабул қилди.

Ҳозир Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг СССР Министрлар Совети ҳузуридаги доимий вакили бўлиб ишлаётган М. И. Иброҳимовни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси қилиб сайлаш тўғрисида таклиф киритилади.

Олий Совет депутат М. И. Иброҳимовни бир овоздан Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси қилиб сайлади.

Олий Совет Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми составига ўзгартишлар киритди.

Сўнгра Олий Совет кун тартибидаги навбатдаги масалани кўриб чиқишга киришди.

КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг «Орол денгизи районидаги экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, унинг ҳавзасидаги сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ва уларни муҳофаза қилишни кучайтириш тадбирлари тўғрисида»ги 1988 йил 19 сентябрь қарорини бажаришга доир ишлар ҳақида» Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси **Ғ. Ҳ. Қодиров** доклад қилди.

Музокараларда Қорақалпоғистон область партия комитетининг биринчи секретари **Қ. С. Саликов**, депутатлар **Ш. Акмалхонов** (219-Қизилтепа сайлов округи), **Т. Ҳ. Собитов** (204-Октябрь сайлов округи), **Т. Я. Шарипов** (505-Охунбобоев сайлов округи), **Қ. Сапоев** (460-Боғот сайлов округи), **С. М. Баҳромов** (125-Олтинкўл сайлов округи), **Л. А. Клешчева** (502-Тахиатош сайлов округи), Ўзбекистон ССР табиатни муҳофаза қилиш давлат комитетининг раиси **Т. А. Алимов**, Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитети раисининг биринчи ўринбосари **Р. С. Қосимов**, «Аралводстрой» ихтисослаштирилган қурилиш бирлашмасининг бошлиғи **М. А. Сарсенов**, депутат **В. П. Анишчев** (128-Бўтақора сайлов округи) қатнашдилар.

Олий Совет муҳокама қилинган масала юзасидан қарор қабул қилди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Ғ. Ҳ. Қодиров депутатларнинг бир қанча саволларига жавоб қайтарди.

Олий Совет Ўзбекистон ССР Олий Советининг баъзи доимий комиссиялари составига ўзгартишлар киритди.

Депутатлар Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш тўғрисида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг секретари депутат **Л. Ш. Беккулбекова**нинг докладини тингладилар.

Тегишли қонунлар ва қарорлар қабул қилинади.

Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг навбатдан ташқари ўнинчи сессияси шу билан ўз ишини тугаллади.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг ҚАРОРИ

Депутат М. И. Иброҳимовни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси этиб сайлаш тўғрисида

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Депутат Мирзаолим Иброҳимович Иброҳимов Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси этиб сайлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари
А. РОМАНОВСКИЙ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1989 йил 6 март.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси Мирзаолим Иброҳимович ИБРОҲИМОВ

1928 йилда Наманган область Янгиқўрғон районининг Заркент посёлкасида туғилган, ўзбек, 1948 йилдан КПСС аъзоси, 1951 йили Фарғона давлат педагогика институтини, 1972 йилда эса Тошкент халқ хўжалиги институтини битирган.

Меҳнат фаолиятини 1943 йилда Янгиқўрғон районидаги 24-ўрта мактабда ўқитувчиликдан бошлаган. 1949 йилдан комсомол органларида ишлаган, Янгиқўрғон район, Наманган область комсомол комитети, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретарлигига сайланган. 1963 йилдан партия ва совет идораларида хизмат қилган. Фарғона қишлоқ область партия комитетининг иккинчи секретари, Фарғона область ижроия комитетининг раиси, Ўзбекистон ССР пахта тозалаш саноати министри, Ўзбекистон КП Наманган область комитетининг биринчи секретари бўлган. 1976 йилдан Ўзбекистон ССР Физкультура ва спорт давлат комитетининг раиси бўлиб ишлаган. 1988 йил ноябрь ойида Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг ССР Иттифоқи Министрлар Совети ҳузуридаги Доимий вакили этиб тайинланди.

М. И. Иброҳимов Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси, Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати, у Қорақалпоғистон АССРдаги 562-Мўйноқ миллий-территориал сайлов округидан СССР халқ депутатлигига номзод этиб кўрсатилган.

У Ленин ва Октябрь революцияси орденлари, икки марта Меҳнат Қизил Байроқ ордени, «Халқлар дўстлиги», «Ҳурмат Белгиси» орденлари ва медаллар билан мукофотланган, унга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими» унвони берилган.

Дўстона суҳбат

МХРП Марказий Комитетининг Бош секретари, буюк халқ хурали президиумининг раиси Жамбин Батмунх Ҳиндистонга кетаётиб, 6 март куни Тошкентда тўхтади.

Тошкент аэропортида уни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. И. Иброҳимов, Республика Министрлар Советининг Раиси Ғ. Ҳ. Қодиров, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. П. Анишчев, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. П. Романовский, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари В. И. Огарок, Ўзбекистон ССР ташқи ишлар министри С. О. Азимов, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар. Кутиб олувчилар орасида Монголия Халқ Республикасининг Тошкентдаги Бош консули Ц. Буянтогтоҳ, Ҳиндистон республикасининг Тошкентдаги бош консули Й. Кумар бор эдилар.

Шу куни Р. Н. Нишоновнинг Ж. Батмунх билан дўстона суҳбати бўлди. Олий меҳмонга республикада қайта қуришнинг бориши ҳақида, ҳозирги босқичда иқтисодий, социал вазифалар қандай ҳал этилаётганлиги ҳақида ахборот берилди. Демократиялаш ва ошкоралик жамиятимиз турмушининг ривожланишига кўп жиҳатдан ёрдамлашмоқда.

КПСС ва совет давлатининг тинчликсевар ташқи сиёсати, янгича сиёсий тафаккур турли сиёсий тузумдаги давлатлар ўртасидаги ишончни мустаҳкамлашга, халқаро алоқаларни мустаҳкамлашга кўмаклашаётганлиги таъкидланди.

Ж. Батмунх Совет Иттифоқидаги қайта қуриш Монголия ҳаётининг ҳамма соҳаларини ривожлантиришга қудратли туртки берганлигини таъкидлади, сўнгги йилларда МХРП бутун халқнинг фаол иштироки билан амалга оширган иқтисодий ва социал соҳадаги ижобий ўзгаришлар тўғрисида сўзлаб берди. Ҳар икки томон иккала мамлакат ўртасидаги, Ўзбекистон ва Монголия ўртасидаги дўстлик ҳамда ҳамкорлик муносабатлари мустаҳкамланиб ва ривожланиб боради, деб ишонч билдирди.

Ж. Батмунх ва унга ҳамроҳ бўлган кишилар В. И. Ленин номли СССР халқлари дўстлиги саройига бордилар, Тошкентнинг диққатга сазовор жойлари билан танишдилар.

(ЎзТАГ).

ҲОЗИРГИ ЖАМИЯТДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ РОЛИ

Халқаро хотин-қизлар куни арафасида Тошкентда Ўрта Осиё республикалари, Қозоғистон, Грузия, Озарбайжон ва Арманистондан келган ишлаб чиқариш илғорлари, жамоат арбоблари бўлган хотин-қизларнинг регионал учрашуви бўлиб ўтди.

Учрашувни Узсовпроф раиси Ҳ. А. Алимова очди.

Кўпчилиги мамлакат турли жамоат ташкилотларидан СССР халқ депутатлигига номзод бўлган анжуман қатнашчилари қайта қуришда хотин-қизларнинг тобора ошиб бораётган роли ҳақида, уларнинг мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштиришга ўз меҳнатлари ва жамоат ишлари билан қўшаётган ҳиссалари тўғрисида гапирдилар.

Миллатлараро муносабатлар, ёш авлодни маънавий жиҳатдан камол топтириш, совет ватанпарварлиги ва интернационализми туйғуларини тарбиялаш муаммоларига катта эътибор берилди. Учрашувда хотин-қизларнинг социал-маиший шароитларини, корхоналарда савдо, маиший хизматни яхшилаш билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинди. Мактаб ислоҳоти муаммолари ҳам диққат марказида бўлди. Ижодкор зиёлиларнинг миллий ўзини-ўзи англашни шакллантиришдаги СССР халқлари дўстлигини мустаҳкамлашдаги ролини ва масъулиятини ошириш муҳимлиги таъкидланди.

Регионал учрашув қатнашчилари тилга олинган муаммоларни ҳал этишга доир тавсиялар қабул қилишди. Мамлакат давлат ҳокимияти олий органида хотин-қизлар номидан иштирок этадиган СССР халқ депутатлигига номзодларнинг умумий сиёсий платформасини ишлаб чиқиш тўғрисида қарор қабул қилинди.

Учрашувда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари С. У. Султонова нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси комиссиясида БИНОКОРЛИК МАТЕРИАЛЛАРИ КЎПЛАБ ИШЛАБ ЧИҚАРИЛСИН

Бултур декабрда зилзила оқибатларини тугатиш учун Арманистонга келган қардош иттифоқдош республикаларнинг коллективлари бу ерда олиб бораётган капитал қурилиш ишлари тобора кучаймоқда. Масалан, Ленинаканнинг янги кварталларидан биридагина ҳозирнинг ўзидаёқ 50 тадан ортиқ кўп квартирали уй қурилмоқда. Ҳамма жойда бинокорлик материалларига, айниқса республикада қазиб олинадиган тош, шағал ва қумга талаб ортиб бормоқда.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси комиссиясининг 4 март куни СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Л. А. Воронин ўтказган навбатдаги амалий мажлисида маҳаллий бинокорлик материаллари ишлаб чиқаришни анча, бир неча баравар кўпайтириш масалалари муҳокама қилинди.

Арманистондаги энг катта карьер бошқармалари ва бинокорлик материаллари комбинатлари бир қанча раҳбарларининг нутқлари шуни кўрсатдики, мазкур тармоқ ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Туф, қум қазиб олиш ва шағал ишлаб чиқариш юзасидан шу йилнинг дастлабки икки ойи план топшириқлари умуман республикада бажарилмади. Бунинг сабаблари кўп: машина-ускуналар эскирган, эҳтиёт қисмлар таъминоти ёмон аҳволда, техника хавфсизлиги бузилмоқда, технология интизоми паст...

Комиссия республика Госстройига, Госснабига ва Госпланига маҳаллий қурилиш саноати корхоналарини барқарор, тиғиз ишлаши учун барча зарур нарсалар билан таъминлаш ишида янада аниқ-пухта ҳамкорлик қилишлари зарурлигини таъкидлади. Арманистон ССР Министрлар Совети ишчиларнинг меҳнат шароитини тезроқ яхшилаш, уларни уй-жой, маиший хизматлар билан таъминлаш учун чора-тадбирлар кўриши керак. Қурилиш саноати корхоналарининг барча раҳбарлари ҳам республиканинг тикланаётган шаҳар ва қишлоқлари тақдири учун масъулиятни ҳис этмаётганликлари, тармоқни бошқариш системаси мутлақо эскирганлиги ва бу система шошилинч тарзда ўзгартиришни тақозо этаётганлиги таъкидланди.

Норуда материаллар сифати пастлиги қурувчиларнинг таъналарига сабаб бўлмоқда. Бу кўп жиҳатдан карьерларда зарур технология ускуналарининг етишмаслиги туфайли содир бўлмоқда. Комиссия мамлакатнинг турли заводларида ишлаб чиқарилаётган тош кесувчи машиналари, компрессорлар, майдалагичлар учун берилган буюртмалар қандай бажарилаётгани ва жўнатилаётгани устидан қатъий назорат ўрнатилишини талаб қилди.

Комиссия СССР Қурилиш, йўл ва коммунал машинасозлиги министрлигининг тош кесувчи машиналар ишлаб чиқаришни кўпайтириш борасидаги программасини тинглаб, маъқуллади. Ана шундай машиналарни ишлаб чиқарувчи мамлакатдаги ягона корхона — Ленинакандаги завод мутлақо вайрон бўлганлиги туфайли мазкур масалада мураккаблик вужудга келди. Завод коллективи ҳозир шу қадар зарур бўлган маҳсулотни ишлаб чиқаришни давом эттириш ниятидадир. Шу мақсадда бошқа республикалардаги 11 та заводда тош кесиш машиналарининг деталлари ва узелларини тайёрлаш бошлаб юборилди, бу деталь ва узеллар Ленинаканда йиғилади. Шу йил охиригача бу ерда 200 та тош кесиш машинаси йиғилади.

Мавжуд ускуналарнинг иш самарадорлигини ошириш тош қазиб чиқаришни кўпайтиришнинг яна бир резервидир. СССР Қурилиш, йўл ва коммунал машинасозлиги министрлигида ҳозир Арманистон карьерларида ишлаётган тош кесувчи барча машиналарга фирма хизматини ташкил этиш имкониятини топишди. Комиссия йиғилиш аҳлига шағал, тош, қум қазиб чиқариш учун қишлоқ аҳли бригадаларини, шунингдек кооперативларни жалб қилган Белоруссия қишлоқ қурувчилари тажрибасини эслатди.

Зилзила оқибатида батамом вайрон бўлган Спитакдаги лифтсозлик заводи учун янги майдон тўғрисидаги масала муҳокама қилинди. Сейсмологлар зилзилага чидамлилиги етарлича бўлмаган илгариги территорияда заводни тиклаш мумкин эмас, деган хулосага келдилар. Шунинг учун ҳам лифтсозлик заводи илгариги қанд заводи ўрнида қад кўтаради. Қанд заводини қуриш, ўз навбатида, мақсадга мувофиқ эмас, деб топилди. Комиссия Спитак район ижроия комитетига ва бўлажак лифтсозлик заводи дирекциясига шаҳар жамоатчилигини қабул қилинган қарорларнинг моҳияти билан, шунингдек одамларни ишга жойлаштириш планлари билан кенг таништириш тўғрисида кўрсатма берди.

Комиссия ишида СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари И. С. Силаев, Арманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари С. Г. Арутюнян иштирок этдилар.

(ТАСС).

Дунё овози

ХАБАРЛАР ОҚИМИДАН

БАҲОРНИНГ ДАСТЛАБКИ КУНЛАРИДА

КОБУЛ. Оппозиция бўлинмалари Афғонистоннинг турли районларида шаҳарлар ва аҳоли пунктларини ўққа тутишни давом эттирмоқда. Ҳукумат қўшинларининг бўлинмалари Кандаҳор, Нангарҳор, Бадгис, Лохур ва Лағмон вилоятларида исёнчилар жамланган районларига қарата зарбалар берганлар.

Афғонистон ташқи ишлар министрлиги БМТ кузатувчиларининг Кобулдаги миссиясига навбатдаги учта нотани топширди, бу ҳужжатларда Покистон Женева битимлари қоидаларини бузганлиги тўғрисидаги янги фактлар келтирилган.

Афғонистон Республикаси ташқи ишлар министри Абдул Вакил Араб мамлакатлари уюшмасининг бош секретари Шодли Клибига мактуб йўллади. Унда Араб мамлакатлари уюшмасининг халқаро обрўсидан Афғонистон муаммоси тинч йўл билан тезроқ ҳал этилишида фойдаланиш илтимос қилинган.

ФАРМОЙИШ КУЧГА КИРАДИ

БЕЛГРАД. Косово автоном ўлкасида ўлка ички ишлар секретарининг фармойиши кучга кирди. Фармойиш жамоат жойларида намойишлар ўтказиш ёки норозилик билдириш мақсадида гражданларнинг ҳаракат қилишини чегаралайди ва оммавий йиғилишларни тақиқлайди.

Шахслар ва гуруҳларнинг намойишлар ўтказиш ёки норозилик билдириш мақсадида Косовога келишлари ҳам тақиқлаб қўйилди.

Косово скупшчинаси ижроия вечеси ўлкада ва ундан ташқарида сиёсий вазиятни барқарорлаштиришга кўмаклашишни сўраб ўлка аҳолисига мурожаат қилди.

ТАРТИБСИЗЛИКЛАР ОҚИБАТИ

МЕХИКО. Венесуэлада авж олган тартибсизликлар натижасида бугунги кунгача 200 дан ортиқ киши ҳалок бўлди. Бу тартибсизликларнинг ҳақиқий айбдори қарз берувчилардир, деди Венесуэла президенти Карлос Андрес Перес.

У Мексика телевидениеси мухбири билан телефон орқали суҳбатда можаро сабаблари Ғарбнинг ривожланган мамлакатлари ўтказаётган сиёсатда эканлигини таъкидлади. Бу сиёсат фақат бир нарсага — қарздорларни ўз қарзларини иложсиз шароитларда тўлашга мажбур этишга қаратилган.

ШОНЛИ САНА

ВАШИНГТОН. Капитолий тепалигида пайшанба одатдаги кунлардан фарқ қилди. Вакиллар палатасининг ва сенатнинг аъзолари аниқ белгилаб қўйилган иш графигини бир неча минут тўхтатиб қўйиб, шонли сана — АҚШ конгресси иш бошлаганлигининг 200 йиллигини нишонлаш учун қўшма мажлисга тўпландилар.

Тантанали маросим қисқа бўлди. Унда воқеага тааллуқли нутқлар сўзланди ва ҳатто мазкур воқеага махсус атаб ёзилган қасида ҳам ўқилди.

МУДДАТ УЗАЙТИРИЛДИ

МАНАГУА. Никарагуа ҳукумати Сандиночилар халқ армиясининг контрреволюция қуролли кучларига қарши ҳужумларини бир томонлама тўхтатиш муддатини 31 мартгача узайтирди.

Республика президенти маҳкамасининг тарқатилган баёнотида мазкур тадбир Марказий Америкадаги беш давлат президентлари Сальвадорда имзоланган битимларнинг руҳига мос тушади ва у регионда тинчликка эришишга қаратилган, деб таъкидланади.

(ТАСС).

ЎН БИРИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ЎНИНЧИ СЕССИЯСИ

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ БИЛАН СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ «ОРОЛ ДЕНГИЗИ РАЙОНИДАГИ ЭКОЛОГИЯ ВА САНИТАРИЯ ВАЗИЯТИНИ ТУБДАН ЯХШИЛАШ, УНИНГ ҲАВЗАСИДАГИ СУВ ВА ЕР РЕСУРСЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ВА УЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШНИ КУЧАЙТИРИШ ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА»ГИ 1988 ЙИЛ 19 СЕНТЯБРЬ ҚАРОРИНИ БАЖАРИШГА ДОИР ИШЛАР ҲАҚИДА

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси депутат Ғ. Ҳ. ҚОДИРОВ доклади

Депутат ўртоқлар!

Бугун сизнинг муҳокамангизга республика ҳаётининг энг жиддий масалаларидан бири қўйилмоқда. Бу масала ердан ва сувдан фойдаланиш, бир қанча регионларда, айниқса, Оролбўйида вужудга келган мураккаб ва очиқ айтиш керакки, нохуш экология ҳамда санитария вазияти билан боғлиқ туб муаммоларга таалуқлидир.

Ишларнинг аҳволи ва бундай аҳволнинг сабаблари сизларга маълум. Республикада индустриал ва қишлоқ хўжалик ривожланиши узоқ вақт мобайнида экология, табиатни муҳофаза қилиш омилларини етарли ҳисобга олмасдан амалга ошириб келинди, социал соҳага унчалик эътибор берилмади. 60-йилларнинг ўрталаридан эътиборан янги ерларни ўзлаштириш интенсив олиб борилди. 1965 йилдан бери ўтган давр мобайнида суғориладиган ерлар фонди деярли икки баравар оширилиб, 2,3 миллион гектардан 4,2 миллион гектарга етказилди.

Мирзачўл, Қарши, Сурхон—Шеробод даштларининг қўриқ ерларида, Марказий Фарғонада ва Амударёнинг қуйи оқимида юзлаб хўжаликлар, саноат корхоналари ва бошқа корхоналар ташкил этилди. Бу ерда миллионлаб кишилар яшаб, меҳнат қилишмоқда, республикада етиштирилаётган маҳсулотнинг талайгина қисми мана шу регионлар ҳиссасига тўғри келади.

Шу билан бирга сув ва ер ресурсларидан фойдаланишда жиддий хатоларга йўл қўйилди. Замонавий мелиорация системаларини қўлланиш билан бир қаторда катта-катта массивлар техникавий жиҳатдан паст даражада ўзлаштирилди, ариқ сувидан тежаб-тергаб фойдаланиш ва сувни тежайдиган технологиялар таъминланмади. Бундай жараёнлар қўшни республикаларда ҳам юз берди.

Чекланган сув ресурсларидан исрофгарчилик билан фойдаланиш уларнинг амалда батамом тугашига олиб келди. Амударё ва Сирдарёдан сув олиш кескин ошиб кетди, уларнинг Оролга қуйилиши камайди. Денгиз қурий бошлади. Бу йиллар мобайнида ундаги сувнинг ҳажми икки барвар қисқариб, сатҳи 13 метр пасайиб кетди, қуриб қолган денгиз тубининг майдони 2 миллион гектардан ошиб кетди.

Бунинг экологик оқибатлари ўлароқ, чанг ва туз бўронлари кўтариладиган бўлиб қолди. денгизнинг Оролбўйи иқлимини белгилайдиган ва юмшатадиган таъсири пасайиб кетди. Химикатлар ҳаддан ташқари кўп қўлланилганлиги, қишлоқ хўжалик ва саноат ишлаб чиқаришининг зарарли чиқиндиларини ташлашнинг ўсганлиги Оролнинг ҳам, шунингдек, бутун регионни сув билан таъминлаб турувчи асосий артерияларнинг ҳам санитария ҳолатига салбий таъсир қилди. Коллектор-зовур тармоғи сийраклиги ва такомиллашмаганлиги туфайли катта-катта ер майдонларини шўр боса бошлади ва улар ботқоқлаша борди.

Социал соҳанинг ривожланмаганлиги, медицина ва мактабгача тарбия болалар муассасалари етишмаслиги билан қўшилиб, буларнинг ҳаммаси, айниқса, Қорақалпоғистон АССРда оғир экология ва санитария ҳолатини вужудга келтирди. Автоном республиканинг иқтисодий ва социал ривожлантиришда номутаносибликлар ва ҳал қилинмаган проблемалар кўпайиб борди, одамларнинг талаб ва эҳтиёжларига, уларга медицина хизмати кўрсатишга етарли эътибор берилмади. Худди ана шу Амударёнинг қуйи оқимида зарарли оқава сувлар тўпланиб борди, одамларнинг касалланиши ва болалар ўлими кўпайди.

Турғунлик йилларида ва рашидовчилик даврида ана шу нохуш аҳвол ҳақида лом-мим дейилмади. У танқид учун ёпиқ бўлган кўпгина соҳалардан бири эди. Аҳволнинг ёмонлиги яшириб келинди ва у мушкуллашиб борди. Партия бошлаган қайта қуриш, кенг демократия ва ошкораликкина ҳақиқатга тик қарашимизга, ишларнинг аҳволини чуқур ўрганиш, ушбу ҳаётий муҳим муаммони ҳал қилиш йўлларини излаш билан шуғулланишимизга имкон берди.

Вужудга келган вазиятни объектив баҳолаш аҳволни ўнглаб олиш учун катта-катта чора-тадбирлар кўриш кераклигини кўрсатди. Шу билан бирга бу чоралар ҳам шошилинч бўлиши, ҳам узоқ истиқболга қаратилган бўлиши керак. Бундай чоралар ҳам Иттифоқ даражасида, ҳам республика даражасида қабул қилинмоқда.

1986 йил мартида, XII беш йиллик планини тасдиқлаш билан амалда бир вақтда КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг «Қорақалпоғистон АССРнинг иқтисодий ва социал тараққиётини жадаллаштириш чоралари тўғрисида»ги регионал қарори қабул қилинди. Бу қарор Қорақалпоқ халқининг ҳаётида муҳим марра бўлди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан Ўзбекистон ССР ҳукумати ҳам тегишли тадбирларни ишлаб чиқдилар. Автоном республикага ажратилаётган маблағлар анча кўпайтирилди, конкрет ишлаб чиқариш ва социал вазифаларни ҳал қилишда амалда Ўзбекистоннинг ҳамма министрликлари ва идоралари, бир қанча областлари жалб қилинди. Қарорнинг бажарилишини умуман баҳолар эканмиз, шуни айтиш мумкинки, биз салбий тенденцияларнинг кучайишини тўхтатишга, социал-иқтисодий тараққиётни жадаллаштиришнинг асосий йўналишларида ишларни кенг авж олдириб юборишга, аҳволни бир мунча яхшилашга муваффақ бўлдик.

Лекин Орол ва бутун Оролбўйи регионининг муаммоси комплекс, катта кўламдаги қарорни талаб қилар эди. КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг ўтган йил сентябрь ойида қабул қилинган «Орол денгизи районида экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, унинг ҳавзасидаги сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ҳамда уларни муҳофаза қилишни кучайтириш тадбирлари тўғрисида»ги қарори ана шунга қаратилгандир. Бу қарор партия ва ҳукуматнинг Ўрта Осиё регионини ривожлантириш тўғрисидаги яна бир ғамхўрлиги бўлди ва унинг аҳолисининг ҳаётий манфаатларига мос келади.

КПСС XXVII съезди ва XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси йўл-йўриқларига тўла мувофиқ ҳолда қарор яққол **социал характерга** эгадир. Йирик моддий-техника ресурслари ва давлат капитал маблағлари дарҳол самара олиш учун эмас, одамлар ҳаётининг экологик, санитария ва социал шароитларини яхшилаш учун сарфланадики, бу ҳол пировард натижада экономикага ҳам ижобий таъсир ўтказади. Биринчи навбатда турган харажатларнинг ўзигина 5-7 миллиард сўмни ташкил этади, амалга ошириш мўлжалланаётган ишларнинг бутун комплекси бўйича эса 25-30 миллиард сўм сарфлаш кўзда тутилмоқда.

Ушбу қарор илмий асосланган, комплекс характердадир. Уни қабул қилишдан олдин катта тайёргарлик иши олиб борилди. Орол ва унинг атрофидаги регион билан боғлиқ бўлган барча проблемаларни илмий, соғлиқни сақлаш, табиатни муҳофаза қилиш муассасалари, план, сув хўжалиги ва қишлоқ хўжалик органлари батафсил ўрганиб чиқдилар. Йирик олимлар ҳамда иттифоқ ва республика министрликлари ва идораларининг мутахассисларидан иборат составда махсус давлат комиссияси тузилди. Областлар ва республиканинг таклифлари эътибор билан қараб чиқилди, кенг жамоатчиликнинг фикри ҳисобга олинди. Натижада катта кўламдаги ва ўзаро боғлиқ бўлган тадбирлар комплекси ишлаб чиқилди. Бу тадбирларни амалга ошириш Орол денгизи районидаги экологик ва санитария вазиятини, аҳолининг турмуш шароитини тубдан яхшилайди.

Қарор республикада кенг маъқулланди. 1988 йил октябрида қарор Нукус шаҳрида бўлган республика партия-хўжалик активи йиғилишида кўриб чиқилди. Йиғилиш ишида бир қанча иттифоқ министрликлари ва идораларининг раҳбарлари иштирок этишди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов докладида, қабул қилинган резолюцияда республиканинг партия, совет, хўжалик органлари олдига конкрет ва ғоят масъулиятли вазифалар қўйилди, уларни республика ҳукумати алоҳида назорат остига олди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг тавсиясига мувофиқ республика Олий Совети Президиуми Орол бўйича депутатлар группасини тузди. Бу группага Марказий Комитетнинг иккинчи секретари В. П. Анишчев бошчилик қилмоқда. Унинг, шунингдек, Оролни қутқариш жамоатчилик комитетининг иштирокида Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг тегишли қарори қабул қилинди. Шундай қилиб, биз ҳар томонлама асосланган Тадбирлар комплексига эгамиз. Уни ғайрат билан амалга ошириш керак. Иш қандай асосий йўналишларда авж олдирилмоқда?

Гап аввало **регионнинг сув ресурсларидан фойдаланишни тубдан яхшилаш** ҳақида бормоқда. Унинг бугунги ҳолатини қониқарли деб бўлмайди. Ўзбекистондаги ирригация тармоқларининг кўп қисми ҳозирги инженер-техника талабларига жавоб бермайди. 14 минг километр узунликдаги хўжаликлараро каналларнинг ва 33 минг километр узунликдаги хўжаликлар ичидаги ариқларнинг сув шимилиб кетишига қарши қопламлари йўқ ва улар тубдан реконструкция қилишни талаб этади. Суғориш системаларининг фойдали иш коэффициенти республика бўйича ўрта ҳисобда 0,64 ни, Қорақалпоғистон АССР, Самарқанд, Хоразм, Бухоро областлари, шунингдек Фарғона водийсидаги илгаридан суғориб келинаётган зоналарда атиги 0,50-0,60 ни ташкил этишига биз бошқа тоқат қила олмаймиз. Суғориладиган ерларнинг умумий майдонидан фақат 800 минг гектари зовурларнинг замонавий инженерлик турлари — ёпиқ горизонтал ва вертикал турлари билан таъминланган, 300 минг гектар ерда эса умуман зовурлар йўқ. Ярим миллион гектарга яқин ернинг мелиоратив ҳолатини кечиктирмасдан яхшилаш талаб қилинади. Бу эса бизда ариқ сувини тежаш ва ундан оқилона фойдаланиш, Орол денгизига сув оқизишни кўпайтириш учун катта резервлар борлигини англатади.

Ана шуни ҳисобга олиб, биринчи навбатдаги тадбирлар жумласида сув истеъмол қилишни қаттиқ лимитлаш, ерларни комплекс реконструкциялаш ва яхшилаб текислаш, суғориш системаларининг техникавий даражасини ошириш, сувни тежайдиган технологиялар ва янги суғориш техникасини жорий этишга қаратилган йирик тадбирлар мўлжаллаган.

Янги хўжалик механизми барча ресурслардан фойдаланиш устидан сўм воситасида қаттиқ назорат ўрнатилишини талаб қилади. Бу айниқса азалдан Ўрта Осиёда олтиндан қиммат деб қадрланиб келган, аммо биз, очиқ айтиш керакки, исрофгарчилик билан ва назоратсиз фойдаланиб келган сувга таалуқлидир. Шуни айтиш кифояки, 1978—1982 йилларда бир гектар ерга сарфланган сувнинг ўртача миқдори республикада 17-18 минг куб метрни ташкил этди, яъни нормадагидан икки баравар кўп бўлди, Қорақалпоғистон Автоном Республикасида ва Хоразм областида эса 36 минг куб метрга етди.

Кейинги йилларда биз сувдан фойдаланиш устидан назоратни ва бунинг учун талабчанликни оширдик. Бу эса унинг сарфланишини гектарига ўртача 4,8 минг куб метр камайтириш имконини берди. Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм областида у учдан бир ҳисса камайди, Сирдарё областида нормага, яъни гектарига 8-10 минг куб метрга яқинлашди. Лекин Қашқадарё, Бухоро, Фарғона, Андижон областларида у аввалгидек исрофгарчилик даражасида қолмоқда. Бу ерларда ариқ сувини ортиқча олиш 1988 йилнинг ўзидагина икки куб километрдан ошиб кетди.

Қарорда сувни тежаш масалаларига биринчи даражали аҳамият берилган. 3995 километр узунликдаги, шу жумладан Қорақалпоғистонда — 765 километр узунликдаги хўжаликлараро ва магистраль тармоқ каналларида сувнинг шимилиб кетишига қарши қопламалар ётқизиш планлаштирилган. 4380 километр узунликдаги, шу жумладан Қорақалпоғистон АССРда — 1512 километр узунликдаги магистраль коллекторларни реконструкциялаш ишлари бажарилади. Қорақалпоғистон АССРдаги коллектор-зовурлар тармоғининг узунлиги гектар бошига ҳозирги вақтдаги 37 ўрнига 43 метрга етказилади.

Сувдан фойдаланишнинг сифат жиҳатидан янги принциплари суғоришнинг сувни тежайдиган замонавий технологияларини қўлланиш билан боғлиқдир. Бу эгилувчан ва қаттиқ қувурларни қўлланган ҳолда суғоришга аста-секин ўтиш, томчилатиб ва муайян бир жойни суғориш, ёмғирлатиб суғориш демакдир. Паркент районидаги «Чотқол» совхозининг тажрибаси суғоришнинг янги усуллари қандай имкониятлар очиб беришини кўрсатиб турибди. Бу совхозда 40 гектар боғнинг томчилатиб суғоришга ўтказилиши сувни бир неча баравар тежабгина қолмасдан, унинг самарасини ҳам анча оширди.

Лекин бундай мисоллар ҳозирча битта-иккита, суғоришнинг янги усулларини қўллашни жадаллаштириш керак бўлади. 1995 йилга бориб, суғоришнинг сувни тежайдиган технологияларини бир миллион гектардан ортиқроқ майдонда, шу жумладан қаттиқ суғориш ускуналарини 188 минг гектар, эгилувчан суғориш ускуналарини 700 минг гектар, ёмғирлатиб суғориш ускуналарини 118 минг гектар ерда жорий этиш мўлжалланмоқда.

Бу сувдан фойдаланишда чинакам техникавий революцияни англатади. Лекин у тегишли суратда моддий жиҳатдан таъминлашни ҳам талаб қилади. Ҳозир республика Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитети системасида йилига 7 минг километр полимер зовур қувурлари ишлаб чиқарадиган қувватлар бор. 6 минг километр қувур ишлаб чиқаришга мўлжалланган «Каршитермопласт» заводи ишга туширилди. Бизда зовурлар ётқизишга мўлжалланган янги техника ишлаб чиқилди ва синаб кўрилди, уни ишлаб чиқариш, шунингдек сувни ўлчайдиган асбоблар чиқариш ташкил этилмоқда.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика ҳукуматининг таклифига мувофиқ 1987 йилда КПСС Марказий Комитетининг қарори билан сув хўжалиги қурилишида инвестиция сиёсати қайта кўриб чиқилди. Янги ерлар ўзлаштириш кескин қисқартирилди: XI беш йилликдаги ҳар йилга ўртача 86 минг гектардан ўтган йили 21,5 минг гектарга туширилди. Энди ажратилаётган барча капитал маблағларнинг 70 процентигача ерларни мелиоратив реконструкциялашга сарфланади. Беш йиллик бошидан бери бундай ишлар 70 минг гектар ерда бажарилди. Қолган икки йил ичида улар юз минг гектардан ортиқроқ ерда, 1995 йилгача эса — 700 минг гектар ерда амалга оширилади.

Мелиорация системаларини реконструкциялаш тупроқнинг унумдорлигини тиклаш ва ошириш соҳасидаги туб чоралар билан қўшиб олиб борилади. Беда, кўп йиллик ўтлар экиладиган ерлар анча кенгайтирилади. Уларнинг майдони беш йилликнинг уч йили ичида 150 минг гектар кўпайди ва ўтган йили қарийб 750 минг гектарни ташкил этди. Бу иш жадал кучайтириб борилади. Шу йилнинг ўзидагина 150—200 минг гектар унумдорлиги паст бўлган шағалли ва гипсли майдонларни пахтадан бўшатиб олиш мўлжалланмоқда. Тупроққа солинаётган органик ўғитлар миқдорини кўпайтириш имкониятлари изланмоқда, республикада мавжуд бўлган балчиқ ва торф манбалари изланмоқда, бошқа резервлар сафарбар этилади.

Қарорда Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети, Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитети, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети ҳамда область ижроия комитетларининг 1995 йилгача органик ўғитлар солишни 1,5 баравар кўпайтириш соҳасидаги вазифалари белгилаб берилган.

Сувни тежаш ва мелиоратив реконструкциялаш ишларнинг асосий йўналиши сифатида яна шунинг учун ҳам муҳимдирки, 1991 йилдан бошлаб сув учун ҳақ тўлаш жорий этилади. Бунга олдиндан тайёргарлик кўриб қўймаган хўжаликлар, районлар ва областлар мураккаб иқтисодий аҳволга тушиб қолишлари мумкин. Ўтган йили сув учун ҳақ тўлаш тажриба тариқасида Бекобод райони хўжаликларида синаб кўрилган эди. Гарчи дастлабки тажриба янги иқтисодий механизмдаги кўпгина нарсаларни ҳали ишлаб охирига етказиш ва созлаш кераклигини кўрсатган бўлсада, пул воситасида назорат қилишнинг ўзи яхши самара беради. Бу практикани кенгайтириш учун жорий йилда сувдан ҳақ тўлаб фойдаланишга яна 16 район ўтказилади.

Ҳисоб-китоблар шуни кўрсатмоқдаки, ушбу чораларнинг ҳаммасини қўллаш натижасида регион бўйича, Қозоғистон, Тожикистон ва Туркманистон ССРни ҳам қўшиб ҳисоблаганда 1990 йилгача 3 миллиард куб-метрдан ошиқроқ, 1995 йилга бориб 7 миллиард куб метрга яқин сув тежаб қолинади. Унинг Оролга оқиб бориши шу давр ичида икки баравар кўпаяди ва йилига 15—17 куб километрни ташкил этади. Об-ҳаво-иқлими шароитлари қулай келганда, дарёларда сув кўп бўлганида эса бундан ҳам кўп сув бориши мумкин. Ўтган йили, масалан, Оролга 23 куб километр сув берилди. Айни вақтда халқ хўжалигининг барча тармоқларини ривожлантириш сув ресурслари билан таъминланади.

КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг қарорида кўзда тутилган барча ишларнинг ғоят муҳим йўналиши **экология вазиятини** қатъий суратда **соғломлаштиришдан** иборатдир.

Ўтмишда саноат ва қишлоқ хўжалик корхоналарининг зарарли чиқиндиларни ташлаб юбориши контрол қилинмаганлиги ва бунинг учун қаттиқ талабчанлик бўлмаганлиги, тозалаш воситалари билан ускуналанмаган кўпгина чорвачилик фермалари ва бошқа қишлоқ хўжалик объектларининг сув артерияларига бевосита яқин жойлашганлиги, минерал ўғитлар, гербицидлар ва пестицидларни сақлашдаги хўжасизлик ҳамда улардан билар-билмас фойдаланиш шунга олиб келдики, бизнинг халқ хўжалигимиз ер, сув ва бутун атроф муҳитни ифлослантирувчига айланиб қолди.

80-йиллар маррасида республикамизда ҳаво ҳавзасини ифлослантирувчи саноат чиқитларининг ўртача йиллик ҳажмлари 1,5 миллион тоннадан, сувни ифлослантирувчи оқавалар эса 500 миллион куб метрдан ошиб кетди.

Бу ҳол региондаги экология вазиятини жуда кескинлаштириб юборди. Яхши йўлга қўйилган агрохимия хизматининг йўқлиги тупроқда нитратлар ва пестицидлар тўпланишига, мева-сабзавот маҳсулотлари ва картошканинг сифати пасайишига олиб келди. Республика Соғлиқни сақлаш министрлигининг маълумотларига кўра ўтган йили сабзавот ва полиз маҳсулотларидан олинган намуналарнинг уч процентга яқинида нитратлар йўл қўйиш мумкин бўлган миқдордан ортиқ эди. Бундай маҳсулот Андижон, Самарқанд, Фарғона, областларида ҳаммадан кўплиги аниқланган. Бу эса Советларнинг ижроия комитетлари ана шу масалага етарли эътибор бермаётганликларини, агросаноат органлари, агрохимия ва санитария хизматлари, колхоз ва совхозлар раҳбарлари ва мутахассисларига нисбатан қаттиқ талабчан бўлмаётганликлари, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини экология жиҳатидан соғломлаштириш учун курашга депутатлар ва жамоатчиликни жалб қилмаганликларини англатади.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика ҳукумати экология вазиятини соғломлаштириш учун катта ва қатъий чоралар кўрмоқдалар. Ўта заҳарли дефолиант бўлган бутифосни қўлланиш батамом ва қатъиян ман қилинди. 1980 йилга нисбатан пестицидлардан фойдаланиш икки баравар, улардан энг хавфлиси — таркибида фосфор бўлган пестицидлардан фойдаланиш эса 7 баравар қисқартирилди. Авиация ёрдамида химиявий ишлов бериш кескин камайтирилиб, 1981 йилдаги майдонларнинг 36,6 процентидан ўтган йили 0,5 процентга туширилди. Ўсимликларни ҳимоя қилишнинг биологик усуллари такрор қўлланишни ҳисобга олганда 5 миллион гектардан ортиқроқ ерда ишлатилди. Мана шу экология жиҳатидан соф бўлган усулга узил-кесил ўтиш вазифаси қўйилмоқдаки, бунинг учун республика Министрлар Советининг «Ўсимликларни ҳимоя қилишнинг биологик усуллари» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасини тузиш тўғрисидаги қарори тайёрланмоқда.

Кейинги йилларда табиатни муҳофаза қилиш учун ажратилаётган маблағлар мунтазам кўпайтириб борилмоқда. Агар X беш йилликда ана шу мақсадлар учун 360 миллион сўм ажратилган бўлса, ҳозирги беш йилликда 430 миллион сўм давлат капитал маблағи ажратилди. Бундан ташқари ҳар йили министрликлар, идоралар, бирлашмалар, корхоналар, ташкилотлар ва хўжаликлар бошқа манбалар ҳисобига 100 миллион сўмдан ортиқроқ пул ажратмоқдалар.

Биз ҳеч қандай қатъий чоралардан, ҳатто ифлослантирувчи ишлаб чиқаришларни ёпиб қўйишдан ҳам қайтмаймиз. Масалан, кейинги вақтда Чирчиқдаги «Электрохимпром» ишлаб чиқариш бирлашмасидаги йирик цех, Тошкент абразив буюмлар заводида монокорунд ишлаб чиқариши, Фарғона газ аппаратлари заводидаги ва Самарқанд «Красний двигатель» заводидаги қуюв цехлари ёпиб қўйилди, Қўқон суперфосфат заводида аммофос ишлаб чиқариши, Олмалиқ химия заводидаги фосфор кислотаси ишлаб чиқаришининг, Фарғонадаги «Азот» бирлашмасидаги аммиак ишлаб чиқаришининг ва бир қанча бошқа объектларнинг қувватлари қисқартирилди. Қўқон суперфосфат заводини бошқа маҳсулот ишлаб чиқаришга мослаш, Фарғонадаги «Азот» бирлашмаси ҳамда фуран бирикмалари химия заводидаги, Самарқанд химия заводидаги ва бошқа корхоналардаги бир қанча эски ишлаб чиқаришларни ёпиб қўйиш масаласи ҳал қилинмоқда.

Лекин табиатни муҳофаза қилиш соҳасидаги ишнинг асосий йўналиши — тозалаш иншоотлари, туташ айланма сув системалари қуришдан иборатдир. Чиқариб ташланадиган газларни ушлаб қоладиган ва зарарсизлантирадиган иншоотлар сони беш йиллик бошидан бери 7 мингта кўпайди. Автомобилларни экология жиҳатидан тоза ёнилғи билан заправка қилувчи 20 та газ тўлдирувчи станция қурилди. Тозаланмаган оқава сувларни ташлаб юборишни қисқартириш соҳасида катта иш олиб борилмоқда. Беш йилликнинг 3 йили мобайнида 430 минг куб метр сувни тозалайдиган қувватлар ва ҳар суткада 3,2 миллион куб метр сув етказиб берадиган айланма сув таъминоти системалари ишга туширилди.

Ҳозирги вақтда республикада умумий қуввати йилига қарийб 2 миллиард куб метр бўлган 700 дан ортиқ умумзавод ва коммунал тозалаш иншоотлари, қуввати 6 миллиард куб метрдан ортиқ бўлган айланма сув таъминоти системалари ишлаб турибди.

1980 йилга нисбатан сувни тозалаш ва айланма сувдан фойдаланиш ҳажми икки баравар ошди. Тошкент, Самарқанд, Чирчиқда янги тозалаш қувватлари, Термиз, Бухоро, Олмалиқда умумшаҳар тозалаш иншоотлари ишга туширилди. Чирчиқдаги «Электрохимпром» бирлашмасида айланма сув циклалари ва бошқа сув тозалайдиган объектлар қурилмоқда. Республика ҳукумати бу объектлар қурилишини тезлаштириш учун қатъий чоралар кўрмоқда, уларни доимо ва қаттиқ назорат қилиб бормоқда.

Натижада беш йиллик бошидан бери саноат ишлаб чиқариши ўсаётган бўлишига қарамай, атмосферани ифлослантирувчи чиқиндиларни чиқариб ташлаш ҳар йили 100—120 минг тонна камаймоқда. Кейинги 4 йил мобайнида ҳавонинг ифлосланиш даражаси пасайганлиги СССР Госкомгидрометига республикадаги илгари ҳисобда турган 9 аҳоли пунктидан 7 тасини аҳволи энг нохуш шаҳарлар рўйхатидан чиқариш имконини берди.

Ҳозир республикадаги экология вазияти теварагида баъзи бировлар атайлаб бўрттирма гаплар қилмоқда, ваҳимага тушиб қичқирмоқда. Уларда ишларнинг аҳволини реал анализ қилишдан кўра ҳис-ҳаяжонга берилиш кучлироқ. Вазиятни объектив баҳолаш имконини берадиган баъзи қиёсий маълумотларни келтираман. Экологик нохуш аҳволнинг умумлашган даражаси атмосферанинг ифлосланиш индекси билан белгиланади. Рўйхатда қолган иккита шаҳримиз Олмалиқ ва Фарғонада бу кўрсаткич тегишли суратда 27 ва 20 ни ташкил этади. Айтайлик, Фрунзеда эса у 135 ни, Новокузнецк 90, Магнитогорскда ва Запорожьеда 49, Олмаотада 36 ва ҳоказона ташкил этади.

Албатта, кимларнингдир аҳволи бизникидан ҳам ёмонроқ эканлиги билан ўзимизни овутмаслигимиз керак. Лекин ваҳимага тушиш, айниқса экстремистларча ҳаракатлар учун асос йўқ. Экологик вазиятни нормаллаштириш учун куч-ғайратни ошириб бориш керак, республикада амалга оширилаётган катта-катта тадбирлар худди ана шунга қаратилган.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини химиялаш масалаларига ҳам аниқлик киритиш керакки, баъзилар буни республиканинг пахтага ихтисослашганлиги билан боғламоқдалар. Заҳарли кимёвий моддаларни қўлланишни қисқартириш ҳақида юқорида гапириб ўтилди. Минерал ўғитлардан фойдаланишда қаттиқ тартиб ўрнатилмоқда. Масалан, бу йил тупроқни анализ қилишни ҳисобга олган ҳолда ўғитларни аввалги йилдагига қараганда 10 процент кам солиш мўлжалланган. Дунёдаги биронта ҳам ривожланган давлат минерал ўғитларсиз иш битира олмайди ва уларни бизга қараганда кўпроқ солишмоқда.

Бошқа бир масала бор. У ҳам бўлса биз химикатларнинг сифатини кескин оширишимиз ва уларни қўлланиш агротехникасини яхшилашимиз керак. Чунки минерал ўғитлардаги озиқ моддаларининг 40 процентгачасини ўсимликлар ўзлаштирмайди, улар тупроқда қолади ёки суғориш иншоотлари ва сув ҳавзаларига ташлаб юборилади.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси, ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими, ўсимликларни ҳимоя қилиш институти (М. С. Салоҳиддинов, Ш. А. Акмалхонов, С. Алимуҳамедов) ўғитлар ва стимуляторлар сифатини ошириш ва улардан фойдаланишни яхшилаш ишларини, қишлоқ хўжалик экинларининг барча зараркунандаларига қарши курашнинг биологик воситаларини излашни кучайтиришлари керак.

Эрозияга қарши гидротехника иншоотлари қуриш, бузилган ерларни қайта ишга солиш экология вазиятини яхшилашга ёрдам беради. Шу муносабат билан Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети ва «Ўзбеклес» бирлашмасига тупроқни мустаҳкамлаш, Оролбўйи зоналари тупроғида унумли қатламни вужудга келтириш ҳамда Орол денгизининг қуриб қолган тубидан туз ва чанг-тўзон кўчишининг олдини олиш ишларини амалга ошириш топширилган. Нукус ва Мўйноқ шаҳарлари теварагида дарахт ўтказиш учун иккита ўрмон-мелиоратив станцияси ва иккита кўчатзор ташкил этиш кўзда тутилмоқда. 1989—1995 йиллар мобайнида Оролбўйи зонасида деярли 2 минг гектар ерда янги тўқайзорлар барпо этиш, 6,3 минг гектар ерда ўрмонзорларни тиклаш, 87 минг гектар ерда яшил бутазорлар ёрдамида қумликларни мустаҳкамлаш мўлжалланмоқда.

Муҳим аҳамиятга молик масала — **санитария шароитларини яхшилашдир.** Бу масала кўп қиррали бўлиб, аҳолини сифатли ичимлик сув билан таъминлаш унинг асосий қисмидир.

Оролбўйи зонасида бу масала айниқса кескин бўлиб турибди. Ҳозирги пайтда Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм области аҳолисининг 63 проценти марказлаштирилган сув таъминоти билан таъминланмаган, юз минглаб кишилар усти очиқ ҳавзалардаги ва ташиб келтириладиган сувлардан фойдаланаяпти. Бунинг устига, бу ердаги таркиб топган сув таъминоти системаси давлат стандартига мос эмас.

Бу муаммони ҳал этиш учун йирик кучлар ва маблағлар жамланган. Беш йиллик бошидан бери биргина шу регионнинг ўзида қарийб 170 миллион сўм ўзлаштирилди, 412 километр сув қувурлари ўтказилди. Қарорда шаҳарлар ва район марказларида 796 километр, шунингдек шаҳарлар ичкарисида 268 километр, қишлоқда эса 12 минг километрдан зиёд водопровод тармоқлари қуриш кўзда тутилади. 1995 йилга қадар 300 километр узунликдаги канализация қуриб битказилади.

Бу биринчи навбатдаги вазифалар программасидир. Ўзбекистон аҳолисини сув билан таъминлашни яхшилаш мақсадида республика комиссияси ташкил этилди. Бу комиссия «2000 йилгача сув таъминоти ва сув ўтказиш» комплекс программасининг лойиҳасини ишлаб чиқди. 65 минг километр водопровод тармоқлари ва иншоотлари қуриш ҳамда водопровод иншоотларининг қувватини ҳар суткада 7,5 миллион кубометргача ошириш кўзда тутиляпти. Программани бажариш учун қўшимча маблағлар изланяпти, бу программанинг бажарилиши бутун аҳолининг сифатли ичимлик сувга бўлган эҳтиёжини қондиришга, қишлоқ аҳолисининг асосий қисмини водопровод билан таъминлашга имкон беради.

Умуман республика бўйича, айниқса Қорақалпоғистон АССРда медицина хизматини яхшилаш, меҳнаткашлар турмушининг гигиена даражасини ошириш юзасидан катта тадбирлар кўриляпти. 400 дан зиёд маъмурий бино медицина муассасалари ихтиёрига топширилганлиги, ишлаб чиқилган «Саломатлик» программасига ажратилган маблағ кескин оширилганлиги сизларга маълум.

Республика соғлиқни сақлаш органлари Қорақалпоғистон АССР аҳолисини ёппасига диспансеризациядан ўтказишни бошлаб юбордилар, бир пайтнинг ўзида даволаш-соғломлаштириш комплекс тадбирлари амалга ошириляпти. Уч йил ичида бу ерга доимий ишлаш учун 566 врач, шу жумладан 170 нафар педиатор юборилди. Бундан ташқари, Ўзбекистоннинг барча областларидан қарийб 350 врач ишга жалб этиляпти.

(Давоми учинчи бетда).

ЎН БИРИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ЎНИНЧИ СЕССИЯСИ

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ БИЛАН СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ «ОРОЛ ДЕНГИЗИ РАЙОНИДАГИ ЭКОЛОГИЯ ВА САНИТАРИЯ ВАЗИЯТИНИ ТУБДАН ЯХШИЛАШ, УНИНГ ҲАВЗАСИДАГИ СУВ ВА ЕР РЕСУРСЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ВА УЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШНИ КУЧАЙТИРИШ ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА»ГИ 1988 ЙИЛ 19 СЕНТЯБРЬ ҚАРОРИНИ БАЖАРИШГА ДОИР ИШЛАР ҲАҚИДА

(Давоми. Боши иккинчи бетда).

Экология ва санитария аҳволини тубдан яхшилаш юзасидан қилинган дастлабки ишлар сезиларли натижаларни беряпти. Кишилар саломатлиги учун ўта хавфли бўлиб қолган вирусли гепатит ҳам 1987 йилдагига нисбатан республикада 34,4 процент, Қорақалпоғистон АССР бўйича 2,7 баравар камайди. Болалар ўлими даражаси бирмунча пасайди.

Лекин биз беғам ва хотиржам бўлмаслигимиз керак. Бу масаладаги аҳвол ўта танглигича қолмоқда. Бу ўринда социал-иқтисодий ва экологик йўналишдаги чора-тадбирлар билан бир қаторда аҳоли турмуш маданиятини қатъий ошириб бориш зарур. Зеро, соғлиқни сақлаш умумжаҳон ташкилотининг, СССР Медицина фанлари академияси медицина генетикаси институтининг маълумотларига кўра, камида икки ярим йилдан кам фарқ билан, шунингдек ўзаро қариндош бўлган ота-оналардан туғилган болалар касалликка кўпроқ чалинмоқда ва нобуд бўлмоқда.

Ўртоқлар, бизларнинг барчамиз битта вазифа ва мақсад билан: бақувват, ҳар томонлама баркамол фарзандларни тарбиялаш, бизнинг қадрли аёлларимизнинг саломатлиги ва гўзаллигини авайлаб-асраш мақсади билан яшамоғимиз лозим. Партия, совет, хўжалик, соғлиқни сақлаш органларининг, кенг жамоатчиликнинг, илғор зиёлиларнинг куч-ғайратларини айнан шу йўналишда бирлаштириш зарур. Қарорда **одамлар турмушининг социал ва маиший шароитларини** яхшилаш юзасидан катта тадбирларни амалга ошириш кўзда тутилган. Авваллари уй-жой, мактаб, мактабгача тарбия болалар муассасалари, медицина муассасалари қурилиши масаласига етарли эътибор берилмас, улар қолдиқ принципи бўйича планлаштирилар ва таъминланар эди. Республикада бу аҳвол кўзбўямачилик, қўшиб ёзишлар, маблағларни планлаштирилмаган «нуфузли» объектларга кўплаб жалб этиш, қолаверса, юлғичлик ва талон-тарожлик туфайли янада мушкуллашди. Натижада биз иттифоқдаги ўртача даражадан анча орқада қолиб кетдик. Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм областида бу янада кескин кўзга ташланади. Масалан, болаларнинг мактабгача тарбия муассасалари билан таъминланиши бу ерда атиги 23-26 процентни ташкил этади. Шу сабабли кучли социал сиёсатни амалга ошириш вазифаси биз учун айниқса муҳимдир.

Ҳаммангизга маълумки, қайта қуришнинг стратегик вазифаларига тўла мувофиқ ҳолда республикада социал соҳани жадал, устун даражада ривожлантириш юзасидан йирик тадбирлар амалга ошириляпти. Шу мақсад учун ажратилган капитал маблағ беш йиллик бошидан бери 35,4 процентга ошди. Биргина ўтган йили 8 миллион квадрат метрдан ортиқ уй-жой фойдаланишга топширилди, бу эса 1987 йилдагига нисбатан 1,1 миллион квадрат метр кўп демакдир. Бу соҳадаги ўсиш суръатлари Оролбўйида янада юқоридир. Шунга қарамай, Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм областидан депутат бўлган ўртоқларнинг, маҳаллий Советлар ижроия комитетларининг, Ўзбекистон ССР Госагропроми, Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш, Уй-жой ва коммунал хўжалик министрликлари ходимларининг эътиборини аҳоли турмушини қайта қуриш юзасидан ишларни аниқ йўлга қўйиш зарурлигига қаратмоқчиман. Бу ўринда маҳаллийчилик ва тарқоқликка ўрин бўлмаслиги керак. Барча ресурслар ва имкониятлардан, шу жумладан корхоналар, колхозлар, совхозлар ва ташкилотларнинг маблағларидан фойдаланиш лозим.

Бу масала хусусида бежиз гапираётганим йўқ. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Қорақалпоғистон АССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришни жадаллаштириш соҳасидаги тадбирлар тўғрисида»ги қарорида шу мақсадлар учун капитал маблағларни 3 миллиард сўмгача ёки бир ярим баравар кўпайтириш, 15 та янги корхона қуриш ва ишлаб турган 20 та корхонани реконструкциялаш, уй-жой ва социал-маданий-маиший объектлар қурилиши ҳажмини бир ярим баравар ошириш кўзда тутилган эди.

Белгиланган режаларни рўёбга чиқариш юзасидан анчагина ишлар қилинди. Беш йиллик бошидан бери автоном республикада қарийб 1 миллиард 250 миллион сўм капитал маблағ ўзлаштирилди, миллиард сўмлик асосий фондлар ишга туширилди. Тахиатош ГРЭСининг бешинчи навбати қурилиши ва Нукус консерва заводини реконструкциялаш ниҳоясига етказилди, Туямўйин — Нукус — Тахтакўпир, Тахиатош Қўнғирот — Кулсари магистрал сув қувурлари, Нукус — Султонуиздоғ темир йўли қуриляпти.

Социал соҳа жадал ривожланяпти. 755 минг квадрат метр давлат турар жойлари ишга туширилди, киши бошига ҳисоблаганда уй-жой фондининг умумий саҳни 13,9 квадрат метрга ошди, 41 минг ўқувчига мўлжалланган мактаблар, 9,1 минг ўринли мактабгача тарбия болалар муассасалари, 1185 ўринли касалхоналар қурилди. Мазкур объектларнинг ўсиш суръатлари 1985 йилдагига нисбатан 25—50 процентни ташкил этди. Сув танқислиги ва чўлда яшаганлиги учун хақ тўлаш коэффициенти белгиланди. Бу эса Қорақалпоғистон аҳолисининг йиллик даромадларини министрликлар ва идораларнинг маблағи, республика бюджети эвазига 60 миллион сўмлик кўпайтириш имконини берди.

Пулли хизматлар ҳажми қарийб икки баравар кўпайди, аҳоли жон бошига ҳисоблаганда гўшт ва гўшт маҳсулотлари истеъмол қилиш 6,4 килограмм, сут истеъмол қилиш 16 килограмм, сабзавот истеъмол қилиш қарийб икки баравар кўпайди. Шу давр мобайнида автоном республикада 526 километр узунликдаги автомобиль йўллари қурилди.

Шунга қарамай, амалга оширилган ишлар бизни қаноатлантира олмайди. Бугунги кунда қилинган ишларни ялпи ўсиш билангина баҳолаб бўлмайди. Реал имкониятлар ва эҳтиёжлар бош мезон бўлмоғи лозим. Бу имкониятлар ва эҳтиёжлар эса етарли даражада амалга оширилмаяпти. Белгиланган иш ҳажмларини бажаришда жиддий қолоқликка йўл қўйилди. Ўтган давр мобайнида 60 миллион сўм ўзлаштирилмади, 200 миллион сўмликдан зиёд асосий фондлар, 180 минг квадрат метр уй-жой фойдаланишга топширилмади. Йил бошига қадар тугалланмаган қурилиш ҳажми 500 миллион сўмликдан ошиб кетди. Бу эса нормативдан икки баравар ортиқдир. Анчагина қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари кам берилди, 4,5 минг бош қорамолнинг ва 14,5 минг бош қўй ва эчкининг камайишига ҳамда нобуд бўлишига йўл қўйилди.

Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети (ўртоқ С. Д. Ниетуллаев), республика министрликлари ва идоралари қарорда кўзда тутилган тадбирларни амалга оширишда сусткашликка йўл қўймоқдалар. Автоном республикада ишлаб чиқариш ва социал-маиший йўналишдаги қатор объектлар қурилиши учун ер майдонлари ўз вақтида ажратилмади, лойиҳа-смета ҳужжатларини ўз вақтида тайёрлаш, аҳоли кучи билан қурилиш ишларини олиб бориш таъминланмаяпти.

Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети (ўртоқ И. Ҳ. Жўрабеков) ҳанузгача Нукус шаҳридаги беда уруғини тозалаш заводи, Тахиатош шаҳридаги йиғим-терим техникасини ремонт қилиш цехи, қатор бошқа муҳим объектларни лойиҳалаш ва уларни қуришни пул билан таъминлаш масалаларини ҳал этмади. Беш йиллик планда кўзда тутилган 632 миллион сўмлик капитал маблағнинг 370 миллион сўми уч йил давомида ажратилган.

Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитети (Э. Т. Турсунов) вертикал ва горизонтал зовурларнинг белгиланган ҳажмда лойиҳалаштирилишини ва қурилишини, каналларнинг бетонлаштирилишини таъминламади. Республика Давлат қурилиш комитети қатор объектлар, шу жумладан уй-жой, мактаб ва мактабгача тарбия болалар муассасалари объектларини лойиҳалаш ва қуриш масалаларини ўз вақтида ҳал этмади. Ўзбекистон ССР Уй-жой коммунал хўжалиги, Енгил саноат министрликлари (В. К. Михайлов, И. А. Таймазов) жиддий қолоқликка йўл қўйдилар.

Иттифоқ министрликлари шанига қатор асосли эътирозларимиз бор. СССР Трактор ва қишлоқ хўжалиги машинасозлиги министрлиги Манғитдаги чорвачилик машиналари тайёрлаш заводини кенгайтириш учун ҳужжатларни ишлаб чиқиш масаласини ҳал этмаяпти, СССР Медицина ва микробиология саноати министрлиги Тахиатошдаги гидролиз-ачитқи заводининг қурилишини чўзиб юборяпти, СССР Енгил саноат министрлиги Нукус шаҳридаги бўяш-оҳорлаш фабрикаси қурилишини орқага тортяпти.

Қорақалпоғистон АССРга ёрдам бериш мақсадида, Тошкент, Самарқанд, Фарғона, Наманган ва Андижон область ижроия комитетларининг ўз кучлари билан оталиқ ёрдами тартибида уй-жойлар ва мактаблар қуриб бериш тўғрисидаги таклифлари қабул қилинди. Белгиланган режа барбод этилмоқда, ваҳолонки, қўшнига ёрдам бериш халқда ҳамиша ҳам фарз, ҳам қарз ҳисобланган. Бунинг устига, ана шу ишлар қардош Арманистон ва Тожикистонга зилзилаларнинг оқибатларини тугатишда берилган ёрдам каби ғоят катта интернационал аҳамиятга эгадир.

Умуман, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг қарорида белгиланган 136 та тадбирдан йил бошигача 23 таси бажарилди. 63 та топшириқ бўйича иш олиб борилмоқда. 12 банд бажарилмади ва уларнинг муддати ўтиб кетди. 30 та масала ҳал этиш босқичида турибди. 8 та бандга зарурат қолмади.

Шу ўринда ўзини-ўзи танқид руҳида тан олиш керакки, автоном республика ҳукумати ҳам, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳам бу масалаларни ҳал этишда етарли даражада қатъият кўрсатмаяпти.

Заррача бўшангликни, айниқса қарорда кўзда тутилган тадбирларнинг барбод этилишини партия ва давлат интизомининг қўпол равишда бузилиши деб баҳоламоқ зарур. Ҳужжатлар бизнинг илтимосимизга кўра қабул қилинган, агар бизнинг ўзимиз уларнинг бажарилишини таъминламас эканмиз, бу ҳеч нарсага қодир эмаслигимизни кўрсатади.

Ҳозир Ўзбекистон ҳукумати кўзда тутилган барча ишларнинг боришини жадаллаштириш, йўл қўйилган қолоқликнинг ўрнини қоплаш юзасидан қўшимча чораларни кўряпти. Ўз навбатида халқ депутатлари Советлари, уларнинг доимий комиссиялари ижроия комитетлари Оролбўйи хусусидаги қарорнинг рўёбга чиқарилиши устидан назоратни ва талабчанликни кучайтиришлари лозим. Бу борада амалий ёрдам ҳам зарур бўлади.

Белгиланган тадбирларни бажариш учун янги қудратли қурилиш ва мелиорациялаш ташкилотлари тузиляпти. Улар асосан Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм области территориясида жойлашмоқда. Биргина «Аралводстрой» ихтисослаштирилган қурилиш бирлашмаси миллиард сўмлик ҳажмдаги ишларни бажариши лозим. «Аралсельхозводопроводстрой» лойиҳалаш-қурилиш бирлашмаси сув хўжалиги соҳасидаги кенг кўламли ўзгартишларни амалга ошириши керак. Бундан ташқари, қатор ихтисослаштирилган бошқармалар, колонналар ва отрядлар тузиляпти.

Маҳаллий Советларнинг ижроия комитетлари ўн минглаб қурувчилар учун барча зарур ишлаб чиқариш ва турмуш шароитларини яратиб бериш юзасидан ғамхўрлик қилишлари лозим. Оролбўйи ишларига жалб этилажак кишиларни уй-жой, социал-маиший-маданий объектлар билан таъминлаш, уларга транспорт, савдо ва маданий-маиший хизмат кўрсатиш масалалари маҳаллий Советлар ижроия комитетларининг доимий диққат марказида бўлмоғи керак.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг Оролга оид қарорини ҳамда бу қарорнинг бажарилиши юзасидан ўзимиз қабул қилган қарорларни рўёбга чиқариш борасидаги ишларни бошлар эканмиз, биз белгиланган тадбирлар комплекс ва кенг ҳажмли тусда бўлишига асосланишимиз керак. Бу тадбирлар йирик ресурслар ва маблағлар билан таъминланаяпти, уларни маблағ билан таъминлаш СССР Госпланида алоҳида эътиборга олинган.

Улар экология, санитария, социал, иқтисодий аҳамиятга эга эканлиги билан бирга жуда катта ахлоқий-маънавий аҳамият ҳам касб этади. Аслини олганда, масала шу тарзда турибди: биз бугунги вазифаларни ҳал этиб, ўлкамиз ва дарёларимиз бойлигини асраб ва бойита оламизми, фарзандларимизга ва набираларимизга ўзимизнинг ҳақиқий гуллаган диёримизни мерос қилиб қолдира оламизми ёки йўқми? Ёхуд улар ўз ота-боболарининг хатолари ва хўжасизлиги учун азият чекишларига тўғри келадими?

Шу муносабат билан КПСС Марказий Комитетида агросаноат комплексини бошқарувни такомиллаштириш масалалари юзасидан ўтказилган кенгашда ўртоқ Михаил Сергеевич Горбачев айтган қуйидаги сўзларни эслаймиз: «Биз табиат билан ҳисоблашмаслигимиз мумкин эмас,—деб таъкидлаган эди у, — қолаверса, фақатгина табиат билан дўстлашган ҳолда, унга ҳурмат билан қараган ҳолда қишлоқ хўжалиги ишларини нафақат бугун, балки эртага ҳам дадил олиб бориш ва ривожлантириш мумкин».

КПСС Марказий Комитетининг келгусидаги Пленумида муҳокама қилинадиган ҳозирги замон аграр сиёсати ҳақида гапирар экан, ўртоқ М. С. Горбачев биз кўплаб хатоликларга йўл қўйганлигимизни, хусусан мелиорация, деҳқончилик соҳаларида хатоларга йўл қўйганлигимизни таъкидлаб ўтди. Очиғини айтганда, баъзан табиатга нисбатан зўравонлик қилдик. Эндиликда бу хатоларни кескин тўғриламоқ зарур.

Бугунги кунда биз бевосита Оролбўйида бўлгани каби, бутун республика ва Ўрта Осиё регионн бўйича ҳам сувдан фойдаланиш, атроф муҳитни муҳофаза қилиш ва санитария аҳволини соғломлаштириш ишида қатъий тартиб ўрнатишга қўл уряпмиз. Яқинда Душанбе шаҳрида бўлиб ўтган Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон ССР Министрлар Советларининг Раислари учрашувида бу масалаларга катта эътибор берилди. Биз бу ерда бу йўналишда узвий ҳамкорлик асосида биргаликдаги уйғунлаштирилган тадбирлар тўғрисида гапирдик. Зотан, биз бир уйда яшаяпмиз ва бу уй биргаликдаги куч-ғайратимиз билан мусаффо ва тартибли бўлишига эришишимиз лозим.

Бугунги вазифамиз ҳаво, сув ҳавзаларининг, ер, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсининг посбонлигида туришга даъват этилган барча давлат органлари ва хизматларининг фаолият даражасини кескин ошириш ва кучайтиришдан иборатдир. Яқинда ташкил этилган Ўзбекистон ССР Табиатни муҳофаза қилиш давлат комитети барча бўғинларининг ишини зудлик билан созлаб олиши зарур. Бу ўринда, ўртоқ Т. А. Алимов, сусткашлик ва ташкилий бўшангликлар талайгина. Республика Соғлиқни сақлаш министрлигининг санитария хизматлари, ўртоқ С. М. Баҳромов, аксарият ҳолларда бебурд хўжалик бошлиқларининг измида бўлиб қолмоқдалар, принципсизлик қилмоқдалар. Прокуратура, санитария милицияси қонунда кўзда тутилган таъсир этиш чораларини қўлламаяптилар.

Ҳозир ҳар бир корхона ва ташкилот бўйича табиатни муҳофаза қилишнинг аниқ тадбирлари ишлаб чиқилган. Улар сўзсиз бажарилиши устидан кундалик назоратни ўрнатиш керак.

Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитети, сув ресурсларини тақсимлаш бўйича ҳавза бирлашмалари сувдан фойдаланиш борасида қатъий давлат тартибини йўлга қўйишлари, маҳаллий советлар ижроия комитетлари билан ҳамкорликда дарё, канал қирғоқларида ва сув омборлари атрофида сувни муҳофаза қилиш зоналарини барпо этишлари зарур.

Давлат агросаноат комитети қисқа муддат ичида чорвачилик фермалари ва комплексларини тозалаш иншоотлари билан жиҳозлаши, химикатларни сақлаш, ташиш ва фойдаланишда қатъий тартиб ўрнатиши лозим. Уй-жой-коммунал хўжалиги министрлиги аҳоли пунктларимизни, сув ҳавзаларимизни чиқитлардан ва ахлатлардан тозалаш, санитария хизматлари эса бу жойларнинг келгусида булғанишини бартараф этиш юзасидан бутун чораларни кўрмоғи зарур. Хуллас, ҳар бир министрлик ва идора олдига аниқ вазифалар қўйилган. Ҳукуматимиз ҳам бу вазифалар белгиланган ҳажмда ва муддатларда ҳал этилиши учун бутун чораларни кўряпти.

Ер, сув, кон, ўрмон, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси — умумхалқ бойлигидир. Халқ депутатлари Советлари уларнинг тўла ҳуқуқли, ғамхўр ва омилкор хўжайини бўлишлари лозим. Советлар табиатдан фойдаланиш борасидаги ҳар қандай идоравий ёндашувларга барҳам беришлари, атроф-муҳитга зарар етказилишига йўл қўймасликлари керак. Прокуратура, маъмурий органлар том маънода умумхалқ бойлиги бўлган табиий муҳитга зиён етказувчи ҳар қандай ҳаракатларнинг пайини қирқишдан иборат ҳуқуқларидан фойдаланишлари зарур. Халқ контроли, матбуот, кенг жамоатчилик табиатни муҳофаза қилиш ишида муҳим роль ўйнаши лозим.

Умумий уйимизнинг мусаффолиги тўғрисида унинг ҳар бир эгаси ташвишланиши керак, албатта. Ҳозир меҳнат коллективлари, жамоат ташкилотларидан баҳор кунларида санитария жиҳатдан тозалаш ва ободонлаштириш юзасидан шанбаликлар, ҳафталиклар ва ойликлар ўтказиш тўғрисида таклифлар тушяпти. Бу ташаббуслар аввало халқ депутатлари Советлари томонидан қўллаб-қувватланиши керак.

Мажлисбозлик демократияси, шовқин-сурон ва умумий мулоҳазалар эмас, балки аниқ, собитқадам, амалий ишларгина бизга ёрдам беради. Агар Оролни сақлаб қолиш бўйича жамоат комитети Оролбўйининг муҳим қурилишларини ошкора назорат остига олса, оғир чўл шароитларида меҳнат қилаётган коллективларга моддий хизмат кўрсатишга кенг кўламда ёрдамлашса, биз улардан миннатдор бўлардик. Бу назоратни реал имкониятларни ҳисобга олган ҳолда, регионал, республика ва умумиттифоқ манфаатлари асосида йўлга қўймоқ лозим.

Бу ўринда биз асосан эҳтиросга асосланган мулоҳазаларга қўшила олмаймиз. Бундай мулоҳазаларнинг мазмуни барча сув омборларидан сувларни чиқариб юбориш, пахта етиштиришни бир неча баравар камайтириш, бутун областларга сув беришни тўхтатиб қўйишдан иборат. Ваҳолонки, бу областларда юз минглаб ва миллионлаб одамлар яшайди ва бир неча миллиард сўмлик маҳсулот тайёрланади. Буни эса янги уй қура туриб, бир деворнинг ғиштлари ва ғўлаларини кўчириб олиб, уларни иккинчи деворни тезроқ кўтаришга ишлатиш билан таққослаш мумкин. Бундай уйда барибир яшаб бўлмайди-ку!

Бугунги кунда барча ташвишларимизнинг сабабчиси пахта эканлиги тўғрисида кўп гаплар айтилмоқда. Пахта тайёрлашга ихтисослашиш Ўзбекистон меҳнаткашларининг миллий манфаатларини камситар эмиш. Биз экин майдонлари структурасини янада такомиллаштиришимиз, алмашлаб экишни ўзлаштиришимиз, сабзавот етиштириш учун майдонларни, боғлар ва узумзорларни кенгайтиришимиз, озуқа базасини мустаҳкамлашимиз, чорвачиликни ривожлантиришимиз зарур. Бу йўналишда ишлар олиб боріляпти. Ўтган йили пахтазорлар 2 миллион гектар атрофидаги майдонни ёки суғориладиган қишлоқ хўжалиги ерларининг 49 процентини эгаллаган эди. Агар 1980 йилда пахтачилик 74,4 процентни, 1984 йилда 76,1 процентни ташкил этган бўлса, ўтган йили бу кўрсаткич республика бўйича 69,9 процентгача камайтирилди.

Биз бу йўналишда ишни давом эттиряпмиз. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика Министрлар Совети мамлакатимиз ҳукумати олдига пахта ҳосили етиштириш планини 5 миллион тоннагача камайтириш тўғрисидаги масалани қўйди. Бу эса экинларнинг рационал, илмий асосланган структурасига ўтиш имконини беради. Лекин айнан пахта қишлоқ хўжалиги фойдасининг асосий қисмини — 85 процентдан кўпроғини беришини, пахтачиликда рентабеллик даражаси ва иш ҳақи бошқа тармоқдагига нисбатан юқори эканлигини назарда тутмоқ зарур. Қолаверса, яқинда Сиёсий бюрода кўриб чиқилган республикаларнинг ўзини ўзи бошқариши ва ўзини ўзи пул билан таъминлаши концепцияси ҳозир ишлаб чиқилаётганлигини ҳисобга олиш зарур. Унда хусусан бизда тайёрланган толадан бошқа регионларда тўқилган ип газламадан олинадиган оборот солиғининг бир қисмини республика бюджетига ўтказиш кўзда тутилади. Шу билан бирга биз пахта толасидан газламалар ишлаб чиқарадиган ўз корхоналаримизни жадал кўпайтиряпмиз. Ип газламалар тайёрлаш 1980 йилда 180 миллион квадрат метр тайёрланган бўлса, 1988 йилда 454 миллион квадрат метр кўпайди. 1989 йилда бу кўрсаткич 587 миллион квадрат метрга етади. 1995 йилга бориб эса 840 миллион квадрат метр газлама ишлаб чиқарилиши кўзда тутилмоқда. Биз тўқувчи касбининг ҳурматини ва нуфузини ҳар томонлама кўтаришимиз, уни пахтакор ишининг бевосита мантиқий ва технологик давоми деб билишимиз лозим.

Пахта ҳосилининг харид нархини ошириш, республикага чорвачилик маҳсулотлари етказиб беришни кўпайтириш, келишилган нархлар бўйича сотиш учун кунжарани, шунингдек пахта толасининг бир қисмини республикада қолдириш масалалари ҳам кўриб чиқиляпти. Шундай қилиб, республикани иқтисодий ва социал ривожлантиришда, мамлакат ягона халқ хўжалик комплексига республика қўшаётган ҳиссанинг кўпайишида пахтанинг роли ва аҳамияти сўзсиз ошиб боради. Ҳукуматнинг бу масалада тутган йўли озиқ-овқат ва қайта ишлаш тармоқларини илдам ривожлантириш билан бирга пахта тайёрлашни барқарорлаштиришдан иборат.

Шаҳарликлар ва ўқувчи ёшларни пахта йиғим-теримига жалб этиш масаласига келсак, ўтган йилги тажриба хўжаликлар ҳосилни ўз кучлари билан йиғиштириб олишга бемалол қодир эканликларини кўрсатди. Бу йилдан тўла кучга кираётган хўжалик ҳисоби, пудрат ва ижара бунинг учун қудратли моддий асослар яратяпти.

КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг Оролга оид қарорини рўёбга чиқариш республикада амалга оширилаётган тадбирларнинг энг муҳими ҳисобланади. Республика ҳукумати бу қарорнинг сўзсиз бажарилиши учун ўз масъулиятини тўла ҳис этиб турибди. Барча министрлик ва идоралар, аграр-саноат, сув хўжалиги ва қурилиш ташкилотларининг диққат эътибори ана шунга қаратилган.

Барча ишлар Ўзбекистон ССР ҳамда Қорақалпоғистон АССР Олий ва маҳаллий Советлари, барча областлар маҳаллий Советларининг бевосита иштирокида олиб борилиши ва уларнинг доимий назорат остида бўлиши даркор. Ўзбекистон ССР Олий Советининг Орол бўйича депутатлик группаси ана шундай ёндашувда ибрат бўляпти. Масалаларни чуқур ўрганиш, белгиланган тадбирларни рўёбга чиқаришда хўжалик органларига ёрдам кўрсатиш ва улар фаолияти устидан назорат ўрнатиш, қўшимча резервларни сафарбар этиш юзасидан таклифлар киритиш катта ва мураккаб вазифаларни ҳал этишда кўмаклашяпти. Назаримда, бу группага доимий комиссия статусини бериб, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети ва маҳаллий Советларда экология ва сувдан фойдаланиш бўйича худди шундай уюшмаларни тузиш мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Республика партия ташкилоти раҳбарлигида, умумхалқ иштирокида ва кенг ошкора назорат остида белгиланган тадбирларнинг бажарилишини, республика олдида турган вазифаларнинг ҳал этилишини, республиканинг қайта қуриш, янгиланиш ва меҳнаткашлар турмушини яхшилаш йўлидан жадал олға силжишини таъминлай олишимизга ишончимиз комил.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Фармонларини тасдиқлаш тўғрисида

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари депутат Л. Ш. БЕКҚУЛБЕКОВА доклади

Ҳурматли депутат ўртоқлар! Ўн биринчи чақириқ республика Олий Совети тўққизинчи сессиясидан кейин ўтган уч ярим ой ичида Олий Совет Президиуми қонунларни такомиллаштириш, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, Халқ контроли комитети ва Олий суди составида ўзгартишлар қилиш ҳақида Фармонлар қабул қилди. Бу ўзгартишлар қайта қуриш манфаатларига, республиканинг социал-иқтисодий ҳаётидаги ижобий силжишларни янада ривожлантириш ва чуқурлаштириш, қонунчилик ва ҳуқуқтартиботни мустаҳкамлаш, гражданларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш кафолатларини кучайтириш манфаатларига асосланиб амалга оширилди.

Ана шу Фармонлар ҳақида қисқача ахборот беришимга ижозат этгайсиз.

Совет ҳукумати мамлакатда уй-жой проблемасини ҳал қилишни жадаллаштиришга муҳим аҳамият бериб ва кўпгина гражданларнинг квартираларни шахсий мулк қилиб олиш истагини ҳисобга олиб, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетларига, корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотларга улар давлат ва жамоат уй-жой фондига қарашли уйларда эгаллаб турган квартираларни, шунингдек реконструкция қилиниши ёки капитал ремонт қилиниши керак бўлган уйлардаги бўш квартираларни уларга шахсий мулк сифатида сотишга рухсат берди. Янги қурилган уйлардаги квартиралар уларга белгиланган тартибда одам кўчиб кирганидан кейин гражданларга шахсий мулк қилиб сотилиши мумкин. Ана шу нормани ҳисобга олиб ва СССР Олий Совети Президиумининг ўтган йил 14 декабрдаги Фармонига мувофиқ республиканинг уй-жой кодексига қўшимча киритилди.

Шу йилнинг 3 январида қабул қилинган Фармон билан Ўзбекистон ССР Министрлар Совети тўғрисидаги республика қонунининг Ўзбекистон Министрлар Совети составИ хусусидаги 4-моддасига ўзгартишлар киритилди.

Ўртоқ Иброҳимжон Искандаров бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Олий Совет Президиуми 1989 йил 3 январдаги Фармон билан уни Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари — Ўзбекистон ССР Давлат план комитетининг раиси лавозимидан озод этди.

Ўша куни ўртоқ Пўлат Мажидович Абдураҳмонов республика Министрлар Совети Раисининг ўринбосари қилиб тайинланди.

1988 йил 25 ноябрда республика Олий Совети Президиуми ўртоқ Адҳамбек Иброҳимович Фозилбековни Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитети раисининг биринчи ўринбосари қилиб тасдиқлади. Ўртоқ Мадамин Раҳимов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан республика Халқ контроли комитети раисининг биринчи ўринбосари вазифасидан озод қилинди.

1989 йил 3 январдаги Фармон билан ўртоқ Содиқжон Йигиталиев ишда камчиликларга йўл қўйганлиги учун республика Олий судининг раиси вазифасидан озод қилинди.

Ўзбекистон ССР Олий судининг раиси қилиб 26 январда ўртоқ Муҳаммадбобур Мажидович Маликов сайланди.

23 февралда Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўртоқ Анатолий Сергеевич Моргасовни Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитетининг раиси қилиб тайинлади.

Депутат ўртоқлар!

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг сизларнинг муҳокамангизга тақдим этилган бошқа барча Фармонларини, қонунлар ҳамда қарорларнинг лойиҳаларини республика Олий Совети Президиуми кўриб чиқишингиз ва тасдиқлашингизни сўрайди.

ДАСТЛАБКИ БОСҚИЧЛАР НИМАЛАРНИ КЎРСАТДИ

ФЕВРАЛНИНГ охирги ҳафтасида округ сайловолди йиғилишлари якунланди. Областдаги 4 та территориал ва яна шунча миллий-территориал сайлов округларидан кўрсатилган 20 номзоддан 13 нафари округ сайлов комиссиялари томонидан рўйхатга олинди. Шу билан сайлов кампаниясининг навбатдаги босқичи тугади. Энди жойларда номзодларнинг сайловчилар билан учрашувлари бошланиб, сайлов кампанияси ҳал қилувчи босқичга ўтди.

Бироқ сайлов кампаниясининг сайловолди йиғилишлари босқичида турли мураккабликларга, ҳал этилиши лозим бўлган муаммоларга дуч келиндики, булар ҳақида баъзи фикр-мулоҳазаларни баён этишга тўғри келади. Областимиздаги тўрт округда кўрсатилган номзодлар икки нафардан кўп бўлганлиги туфайли янги қонун талабига кўра бу округларда сайловолди йиғилишлари ўтказишга тўғри келди. Бундай йиғилишлардан мақсад жамоатчиликнинг номзодлар хусусидаги фикрини аниқлаш ва неча номзодни рўйхатга олиш ҳақида бир қарорга келиш эди.

Маълумки, бу йилги сайловлар аввалги ҳамма сайловлардан тубдан фарқ қилади. СССР халқ депутатлари сайловлари тўғрисидаги янги қонунга мувофиқ номзодларни кўрсатиш уларни муҳокама этиш ва рўйхатга олишда тўла демократия ҳамда ошкораликка ўтилди. Сайловчилар учун яратиб берилган бундай эркинлик, айниқса, округ сайловолди йиғилишларида яққол кўзга ташланди. Биринчидан, энди сайловчиларда номзодларга нисбатан аввалги бефарқлик йўқолди. Иккинчидан, уларнинг йиғилишдаги активлиги, ҳар бир номзодга бўлган қизиқиши ва талаби кучайди. Натижада фақат муносиб номзодлар учунгина энг кўп овоз олиш имкони туғилди. Янги қонуннинг мақсади ҳам жамоатчилик орасида ана шундай муҳитни вужудга келтириш эди.

Бироқ округ сайловолди йиғилишлари янги қонуннинг айрим моддалари ҳали мукаммал эмаслигини кўрсатди. Жумладан, қонуннинг 38-моддасига биноан округ бўйича иккитадан ортиқ номзод кўрсатилган бўлса сайловолди йиғилишини ўтказиш керак, дейилган. Шу қоидага биноан айрим округлардаги сайловолди йиғилишларида бир номзодни, айримларида икки номзодни, Тошкент шаҳрида ҳатто уч номзодни рўйхатга олиш ҳақида қарор қабул қилинди.

Лекин сайлов бюллетенига иккитадан кўп номзод киритиладиган бўлса, улар сайлов куни етарли овоз ололмай қолишлари мумкин. У ҳолда бу округда қайта сайлов ўтказишга тўғри келади. Бу ортиқча ташвиш, қўшимча сарф-харажат демакдир. Ўйлаймизки, кейинги сайловларда ана шу муаммоларга эътиборни қаратиш керак бўлади.

Яна бир масала. Қонунга мувофиқ округ сайловолди йиғилишида округ сайлов комиссияси томонидан белгиланган нормативга биноан номзодни кўрсатган ҳар бир меҳнат коллективларидан тенг миқдорда вакиллар иштирок этиши керак. Йиғилиш иштирокчиларининг ярмидан кўпини шу округ территориясидаги номзод кўрсатмаган бошқа сайловчилар ташкил этади. Аммо баъзи номзодлар фақат бир меҳнат коллективидан, айримлари эса бирйўла бир неча меҳнат коллективидан кўрсатилган бўладилар. Демак, улар номидан сайловолди йиғилишида қатнашадиган вакиллар сони тенг бўлмай, номзодларнинг овоз олиш имкониятлари ҳам кескин фарқ қилиб қолади. Бундай ҳолат жойларда округ сайловолди йиғилиши қатнашчиларида норозилик уйғотмоқда.

Чунончи, 119-Бўка миллий-территориал округи сайловолди йиғилишида шундай ҳолат юз берди. Йиғилишни очиш ёки очмаслик масаласининг ўзи қарийб бир ярим соат муҳокама қилинди. Йиғилиш қатнашчилари округ сайлов комиссиясидан бу ҳолатни тушунтириб беришни талаб қилишди. Аслида йиғилиш тўғри ташкил этилганди, қонун талаблари бузилмаганди. Бироқ сайловчилар ўртасида низо чиқишида фақат йиғилиш қатнашчиларини айблаш ҳам тўғри бўлавермайди, албатта. Сайлов тўғрисидаги янги қонуннинг мукаммал бўлмаган айрим ўшандай бандларини тўлдириш, такомиллаштириш кераккка ўхшайди.

Округдаги сайловолди йиғилишларини фақат бир марта ўтказиш эҳтимол кам бўлса керак. Чунки, депутатликка номзодларнинг тақдирини биргина йиғилиш қатнашчилари ҳал қилиб қўяқолмасдан, иложи борича кўп сайловчилар иштирокида, округ территориясида жойлашган ҳамма шаҳар ва районларда ўтказиш мақсадга мувофиқ эмасмикин.

Ҳаёт тақозоси билан округ сайловолди йиғилишларида яна бир муаммо яъни номзодлар ва вакилларнинг қайси тилда гапиришлари лозимлиги масаласи кўндаланг бўлиб қолди. Баъзилар ўзбек тилида гапиришни талаб қилишса, бошқалар фақат рус тилида гапиришсин, деб туриб олишади. Кўп ҳолларда нотиқларнинг нутқларини таржима қилиб туришга тўғри келаяпти. Аммо ҳамма таржималар ҳам мукаммал, яъни аслидек чиқавермайди. Шу сабабли кейинги сайловолди йиғилишларида тажрибали таржимонларни тайинлаб қўйиш мақсадга мувофиқдир. Қолаверса, йиғилишда тасдиқланган регламентни сақлаш мақсадида таржима учун ҳам белгиланган вақт ажратиш керак бўлади.

Сайлов кампанияси ҳал қилувчи сўнгги босқич сари бормоқда. Ҳозир ҳар бир номзод ўзининг ишончли вакиллари билан округ сайловчилари орасида тарғибот ишларини бошлаб юборишган. Учрашувлар қизғин мунозара, яъни сайловчиларнинг актив ва уюшқоқлигида ўтмоқда, номзодларга наказлар берилмоқда.

Сайлов ўтказиш участкаларидаги тайёргарлик ишлари ҳам ҳозир ҳал қилувчи паллага кирди. Аввало, участка сайлов комиссияси ўз ишини аниқ план асосида олиб бориши зарурлигини таъкидлаш керак. Планда комиссия мажлислари ўтказиш муддатлари, муҳокама қилинадиган масалалар, сайловга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ бўлган бошқа тадбирлар назарда тутилади. Участка сайлов комиссияси иш плани комиссия мажлисида тасдиқланади. Участкалар жойлашган бинода сайлов масалалари юзасидан тушунтириш ва маълумотлар бериш учун комиссия аъзоларининг мунтазам навбатчилиги йўлга қўйилади.

Қонунга мувофиқ сайловдан 15 кун аввал, яъни 10 март куни сайловчиларнинг рўйхатлари ҳамманинг танишиб чиқиши учун қулай жойга осиб қўйилади. Шу кундан бошлаб 25 мартгача сайловчи ўзининг яшаш жойини ўзгартирган тақдирда унинг илтимосига биноан участка комиссияси унга овоз бериш гувоҳномасини топширади.

Сайлов тўғрисидаги қонунга мувофиқ 26 мартда овоз бериш маҳаллий вақт билан эрталаб соат 7 дан кеч 20 гача давом этади. Участкаларда сайлов қутилари шундай ўрнатилиши кераккки, овоз берувчилар унинг олдига бориш учун, албатта яширин овоз бериладиган кабина ёки хоналар орқали ўтадиган бўлишсин. Ҳар бир сайловчига иккитадан бюллетен берилади. Уларнинг бири территориал сайлов округидан, иккинчиси миллий-территориал сайлов округидан. Ҳар бир сайловчи шахсан ўзи овоз беради, бошқа кишилар учун овоз беришига йўл қўйилмайди.

Овозларни санаш вақтида ва комиссиянинг мажлисида меҳнат коллективлари, жамоат ташкилотлари, сайловчилар йиғилишларининг вакиллари, номзодларнинг ишончли вакиллари, шунингдек матбуот, телевидение ва радио ходимлари қатнашишлари мумкин. Бундай вакилларнинг ваколатлари тегишли ҳужжатлар ёки меҳнат коллективи қарори, сайловчилар йиғилиши билан тасдиқланиши, бу ҳақда ўз вақтида сайлов комиссиясига маълум қилиниши керак.

Участка сайлов комиссияларига жойларда маҳаллий Советларнинг ижроия комитетлари ҳар томонлама ёрдам беришлари зарур.

Д. МАҲМУДОВ,
область Совети ижроия комитетининг ташкилий-инструкторлик бўлими мудири.

• Социал масалалар бўлимида •

АКС-САДО

«АЭРОПОРТДАГИ «ТОШ» ОДАМЛАР»

ГАЗЕТАМИЗНИНГ шу йил 21 январь сонида эълон қилинган «Аэропортдаги «тош» одамлар» сарлавҳали мақола газетхонларнинг қизғин муҳокамасига сабаб бўлди. Унда пискентлик Қаршибой ака ҳамда Саида опаларнинг ҳарбий хизматда бахтсиз ҳодисага учраб, оғир аҳволда ётган ўғиллари Шавкатнинг олдига бориш учун Тошкент аэропортида уч кун сарсон-саргардон бўлганликлари, лоқайд кишиларнинг айби билан жигарғўшалари ҳузурига етиб бора олмаганликлари тасвирланган эди. Газетхонлар аламдийда ота-онага ҳамдардлик, сабр-бардош тилайдилар, лоқайдлик, совуққонлик иллатларини танқид қиладилар.

Сароб бўлган орзулар

ГАЗЕТАДАГИ мақола бутун Пискентни ларзага солди. Биз ветеранлар ҳам мақолани чойхонада кўплашиб ўқидик, юракларимизга титроқ кирди. Қаршибой билан Саидани яхши танийдмиз: меҳнаткаш, ўз фарзандларига меҳрибон одамлар. Шавкат уларнинг тўнғич ўғли эди. Фарзандларининг ҳарбий хизматдан қайтишини интизорлик билан кутишиб, ширин орзу-ҳаваслар оғушида юришган эди. Тасодифлардан қутулиш қийин экан. Қарангки, чинордек азамат йигит ота-онасини охирги марта кўришга зор бўлиб, ҳаётдан кўз юмибди. Агар Тошкент аэропортидаги мутасадди кишилар уларга ўз вақтида ёрдам бериб, йўлга кузатганларида Қаршибой билан Саида фарзандларини бағрига босиб, сўнгги сўзини эшитишарди. Бу эса куйган юракларига бир қадар ором берармиди...

Ҳамроқул ҲАМДАМОВ, Қўзибой ТУРДИҚУЛОВ, Улуғ Ватан уруши инвалидлари.
Хошим ҚУНДУЗОВ, республикада хизмат кўрсатган колхозчи.
(Жами 10 имзо).

Беҳад таъсирландик

«Аэропортдаги «тош» одамлар» сарлавҳали мақолани оиламиз аъзолари билан ўқиб чиқдик. Мақола таъсирида кўз ёши ҳам қилиб олдик, фарзандлари доғу-ҳасратида сарсон-саргардон бўлган Қаршибой ака ва Саида опаларга ниҳоятда ачиндик.

Мақолада Тошкент аэропортидаги тартибсизликлар жуда ўринли танқид қилинибди. Бундан баттарроқ воқеалар ҳам рўй бериб туради бу ерда. Биз ўз таклифларимизни билдирмоқчимиз. Биринчидан, аэропорт, темир йўл вокзаллари ҳамда автостанцияларда оператив хизмат кўрсатиш кассалари ташкил этилсин. Иккинчидан, мақола юзасидан текшириш ўтказилиб, айбдорлар қаттиқ жазолансин. Бу жазо уларнинг ёдида бир умр сақланиб қолсин. Шундагина инсоний одатларни, меҳру-оқибатни унутмайдилар.

Қаршибой ака ва Саида опа! Биз оиламиз аъзолари номидан сизларга чин дилдан ҳамдардлик билдирамиз, сабру-бардош тилаймиз.

София ҒОФУРОВА, «Ташсельмаш» заводи ишчиси.

Аэропортнинг эгаси борми?

МАҚОЛАНИ ўқиб, кўзларимдан беихтиёр ёш оқди, Қаршибой ва Саидаларга ачиндим, аэропортнинг лоқайд хизматчиларига нисбатан ғазабим ошди. Мақолада аэропорт ходимлари жуда тўғри танқид қилинган. Чунки биз ҳам бундай воқеаларга гувоҳ бўлганмиз. Бултур Тошкент тўқимачилик комбинатида мастер бўлиб ишлайдиган ўғлимга санаторияга йўлланма беришди. У самолётда тезроқ бораман, деб кўп ҳаракат қилди-ю, лекин билет ололмади. Қарангки, айрим олғирлар билет нархини 25 сўмдан 75 сўмга чиқаришибди. Самолётдан умидини узиб, поездда кетди. Санаторияга икки кун кечикиб борди.

Ўтган йили қудамиз Харьков шаҳрида яшайдиган қизининг олдига бормоқчи бўлди. Невараликбўлибман, деб ниҳоятда хурсанд эди. Иккаламиз Чилонзор савдо маркази ёнидаги кассага келдик. Одам тирбанд. Навбатимиз етиб, кассирга телеграммани кўрсатдик. Бироқ у елка қисди: «Билетлар сотилган, аэропорт бошлиқларига учрашинг» деди. Қудамиз билан овора-ю сарсонгарчиликдан сўнг билет олдик. Тўғрироғи, аэропортдаги ишлайдиган бошқа қудам ёрдам берди. Эшитишимча, ўша куни самолётда бўш жойлар кўп экан. Ҳолбуки бизга «Битта ҳам бўш ўрин йўқ», дейишган эди.

Тошкент аэропортидаги тартибсизликлар ҳақида газеталарда тез-тез ўқиб турамиз, одамлардан эшитамиз. Лекин, нима учундир ҳеч ким бу тартибсизликларни тугатишга астойдил киришмайди. Ўғлим кўп шаҳарларда бўлган. У ўша жойлардаги аэропортларда билет олиш осон, хизмат маданияти ҳам жуда яхши, дейди. Бундай ўйлаб қарасам, барча қинғирликлар, тартибсизликлар Тошкент аэропортига тўпланган экан.

Ҳайронман, йигирманчи асрда яшаяпмиз, техника тараққиёти бўйича ҳеч кимдан камлигимиз йўқ. Нима учун аэропортларда билет сотувчи автоматлар ўрнатилмайди, техника янгиликларидан фойдаланилмайди?

Тошкент аэропортининг эгаси борми ўзи?

Қ. ХОЛМАТОВ, уруш ва меҳнат ветерани.

* * *

Шунингдек, Тошкент шаҳридан **Э. Худойназаров, У. Раҳмонов, Ҳ. Эшқувватов, Н. Тоиров,** янгийўллик **С. Одилова,** Калинин районидан **Д. Жўраева,** Коммунистик районидан **М. Ашрқулова** ҳамда бошқа кўпгина газетхонлар редакциямизга мактуб йўллаб, ўз фикр-мулоҳазаларини билдирганлар. Улар Тошкент аэропортидаги тартибсизликлар қачон тугатилади, деб сўрамоқдалар. Биз газетхонларнинг саволларига жавоб беришни Ўзбекистон гражданавиацияси бошқармаси, Тошкент аэропорти раҳбарларига ҳавола этамиз.

БЕКОБОД РАЙОНИДА

КООПЕРАТИВ ИШ БОШЛАДИ

Навоий номли колхознинг биринчи участкасида «Нилуфар» деб номланган кооператив ошхона мижозларга хизмат кўрсата бошлади. Ошхонада ўзбек миллий таомлари ва хўрандалар буюртмасига кўра овқатлар тайёрланмоқда.

Район қишлоқларида аҳоли турмуш маданиятини яхшилаш тадбирлари кўрилаётир. Чунончи, «Тақачи» қишлоғи марказида қад кўтарган бинода сартарошхона иш бошлади. «Авангард» совхози 3-бўлими меҳнаткашлари эса янги новвойхона хизматидан мамнун бўлмоқдалар.

Район коммунал хўжалигига қарашли гулхона ходимлари қиш кунларида ҳам харидорларга турли хил анвойи гуллар етиштириб беришга ҳаракат қилишаётир. Гулхона территориясида гуллар билан савдо қилувчи дўкон ишга туширилди.

АЁЛЛАР АНСАМБЛИ

Ойбек номли совхоз клубида «Парвоз» фольклор ансамблининг тузилганига ҳали кўп бўлгани йўқ. Асосан кўп болали оналар, ветеран ишчи аёллардан ташкил топган бу бадиий коллективга Шарифа Убайдуллаева раҳбарлик қилаётир. Ансамбль ўзининг дастлабки чиқишларидаёқ совхоз меҳнат аҳлини хушнуд қилди.

Яқинда совхоз дирекцияси ва касаба союз комитети ансамбль учун 8 минг сўмлик турли хил либослар, керакли инвентарлар сотиб олди.

Айни кунларда ансамбль қатнашчилари совхоз марказида қурилган маданият уйининг очилишига бағишланган тантанага қизғин тайёргарлик кўряпти. О. Бердиева, А. Мирзаева, Қ. Элибоева, Қ. Ҳасановалар ўзбек, тожик ва қозоқ фольклоридан намуналар тайёрлашмоқда.

А. БОБОНАЗАРОВ.

• ЦИРК •

✦ **ТОШКЕНТ Давлат циркида москвалик цирк санъати усталари ўзларининг янги программаларини намойиш этишаётир. СУРАТЛАРДА:** пойтахтимиз меҳмонлари кўрсатаётган томошалардан лавҳалар.

Ф. Қурбонбоев фотолари. (ЎзТАГ).

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

«АВТОМОБИЛЬ ҚИРОЛИ»ГА ЖАРИМА СОЛИНДИ

● **ШВЕЦИЯ йўл полициясининг фикрича, тезликни ошириш энг сезиларли ҳодисалардан бири бўлиб қолмоқда. Шунинг учун ҳам тезликни ошириш ишқибозларига энг қаттиқ чоралар кўзда тутиш белгиланган. Буни эса яқинда шведларнинг жаҳонга машҳур «Вольво» концерни бошқармаси раиси П. Юлленхаммар ўзида синаб кўрди.**

Эрталаб ўз вилласидан Гетеборг сари шошиб ишга йўл олган бу одам, ўзининг шахсий «Вольво»сида, бу йўлда тезлик 70 километр-соат қилиб белгиланган бўлсада, тезликни 95 километр-соатга ошириб юборади. Полиция родари қонда бузилганини аниқлайди ва оқибатда швед «автомобиль қироли» йирик жарима тўлашга мажбур бўлди. Бу ҳам бахти экан. Агар, яна тезликни 5 километр-соатга оширганида борми, «Афтонбладет» газетасининг ёзишига қараганда, у бундан буён ё таксида юрадиган бўларди ёки ҳайдовчи хизматидан фойдаланишга тўғри келарди. Қоидага кўра тезлик белгиланганидан 30 ва ундан юқори км-соатга ошириб юборилса, ўша жойнинг ўзида ҳайдовчилик гувоҳномаси олиб қўйилар экан.

ИШТАҲАСИГА БАРАКА

● **БАНАН ейиш бўйича 1973 йили ўрнатилган жаҳон рекорди яна янгиланибди. Биринчилик шохсупасини бундан буён Ҳиндистоннинг Ранчи шаҳрилик шифокор Хридей Наджейна Сингх эгаллайдиган бўлибди. ЮНИ агентлигининг хабарига кўра, у шаҳар оталари ва ҳамкасблари кўзи ўнгида икки минут ичида 22 та бананни паққос туширибди. Шундай қилиб, бундан олдин жаҳон рекордини ўрнатган калифорниялик (АҚШ) доктор Рональд Алкан (у «Гиннесниг рекордлар китоби»да қайд қилинишича, шу вақт давомида атиги 17 та банан еёлган экан холос) ўз ўрнини иштаҳаси зўр Наджейна Сингхга бўшатиб берибди.**

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

СОҚЧИЛАР ТИРИКМИ?

Ленин мавзолейи олдидаги фахрий қоровулда турган биринчи соқчилар ҳозир тирикми?

В. ИСКАНДАРОВ, ишчи.

Бу энг мўътабар постнинг дастлабки соқчилари бўлмиш Советлар Бутунроссия Марказий Ижроия Комитети номидаги Кремль ҳарбий мактаби курсантлари Григорий Коблов ва Арсентий Кашкинларга насиб этганди. Улар мазкур постда 1924 йили 27 январь куни илк бор туришди.

Григорий Коблов (1898—1988) кейинчалик катта жанговар йўлни босиб ўтиб, таниқли саркарда бўлиб етишди. Жангларда 6 марта яраланди, 1 марта контузияга учради. 12 та орден ва 19 та медаль билан тақдирланди. Улардан 3 таси Польша мукофотлари эди. У ўтган йил 28 февралда Москвада вафот этди.

Арсентий Кашкин (1901—1979) босмачиларга қарши курашда актив иштирок этди. Оғир ярлангач, Қирғизистонда турли ишларда ишлаб ўзини кўрсатди. Вафот этгач, Фрунзе шаҳрида ҳарбийларга хос барча ҳурмат-эҳтиром ила дафн этилди.

Мазкур соқчиларни муқаддас постга илк бор кузатиб борган разводящий венгр Янош Мейсарош (1897—1956) ўз тақдирини ҳарбий хизмат билан боғлади. Шавкатли интернационалист вафотидан сўнг Москвадаги Введенск қабристонига дафн этилди.

Ильич мавзолейини қўриқлаётган дастлабки фахрий қоровул бошлиғи — Николай Дрейер (1891—1969) тақдири ҳам қизиқарли. Қизил Армияга кўнгилли бўлиб кирган бу собиқ дворян, чор армиясининг штабс-капитани беш орден кавалери Дутов, Антонов ва босмачиларга қарши курашди. Улуғ Ватан уруши йиллари саркарда сифатида Румыния, Болгария, Югославия, Венгрияни озод қилишда қатнашди. У Омскда дафн қилинган.

Мамлакатнинг энг асосий пости соқчилари ҳақидаги батафсил маълумотни тарих фанлари кандидати А. Абрамовнинг «1-пост соқчилари» номли китобидан билиб олиш мумкин.

Редактор Н. НАСИМОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КИНОФИЛЬМЛАР ПРОКАТИ ИДОРАСИ

8 МАРТДА
ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ ШАҲАРЛАРИ ВА РАЙОНЛАРИДА
ХАЛҚАРО ХОТИН-ҚИЗЛАР КУНИГА БАҒИШЛАБ

ТЕМАТИК ҲУЖЖАТЛИ ВА БАДИИЙ ФИЛЬМЛАР НАМОЙИШИНИ ЎТКАЗАДИ

ҲУЖЖАТЛИ ФИЛЬМЛАР:

Янгиобод шаҳри, «РАДУГА» кинотеатри — ОНА УЧУН АЛЛА. ГЎЗАЛ БЎЛИШ САНЪАТИ.

Ангрен шаҳри, «ДРУЖБА» кинотеатри — ШУНДАЙ АЁЛЛАР БОРКИ... ШАХСИЙ ҲАЁТИНГИЗДА ҲАМ БАХТИЁР БЎЛИНГ.

Олмалиқ шаҳри, «ЎЗБЕКИСТОН» кинотеатри — ВЕРА, НАДЕЖДА, ЛЮБОВЬ...: ВЕРА ПАНОВА.

Янгийўл шаҳри, «ПОБЕДА» кинотеатри — СИЗЛАРГА БАХТ ЁР БЎЛСИН, ОДАМЛАР! ТОШЛОҚ ЕР БЕКАСИ.

Чирчиқ шаҳри, «НАВОИЙ» кинотеатри — АЁЛГА МАКТУБ. ОДДИЙ АЁЛ ҲАЁТИДАН БИР КЕЧА.

Ғазалкент шаҳри, «БЎСТОН» кинотеатри — АННА ДУБРОВСКАЯНИНГ БОШОҒИ: ИККИ ҲАҚИҚАТ БЎЛМАЙДИ.

Пискент шаҳри, «ЎзССР 40 ЙИЛЛИГИ» кинотеатри — МЕНИНГ БИРИНЧИ ЎҚИТУВЧИМ. ГЎЗАЛ УМР ЙЎЛДОШИ.

Тўйтепа шаҳри, «ВЛКСМ 40 ЙИЛЛИГИ» кинотеатри — АНЯ, АНЕЧКА, АЙНА ОПА. МЕҲР-ШАФҚАТНИНГ ТУҒИЛИШИ.

Қибрай посёлкаси, «СОЮЗ» кинотеатри — ОНА: СЕВГИСИГА СОДИҚ.

Бекобод шаҳри, «ЎЗБЕКИСТОН» кинотеатри — ШОН-ШУҲРАТ ТОП, МАРИЯ!. ҲАНИФА ТИМОЕВАНИНГ СИРИ.

БАДИИЙ ФИЛЬМЛАР:

Бекобод шаҳри, «ЎЗБЕКИСТОН» кинотеатри — ЭНГ ФУСУНКОР ВА МАФТУНКОР.

Янгиобод шаҳри, «РАДУГА» кинотеатри — ОЧИҚ ҚАЛБ.

Бекобод шаҳри, «МЕТАЛЛУРГЛАР МАДАНИЯТ САРОЙИ» — ЁЛҒИЗЛАРГА ЁТОҚХОНА БЕРИЛАДИ.

Зафар посёлкаси, «НОДИРА» кинотеатри — ҚАЙНОНА.

Ангрен шаҳри, «АНГРЕН» кинотеатри — УРУҒ-АЙМОҚЛИК УМРИНИНГ УЗАЙИШИ.

Олмалиқ шаҳри, «КОСМОС» кинотеатри — АЗИЗИМ ЕЛЕНА СЕРГЕЕВНА.

Янгибозор посёлкаси, «ОКТЯБРЬ 50 ЙИЛЛИГИ» кинотеатри — КЕЛИНЛАР ШАҲРИ.

Ғазалкент шаҳри, «БЎСТОН» кинотеатри — АЁЛЛИК ҚУВОНЧИ ВА ҚАЙҒУЛАРИ.

Янгийўл шаҳри, «ПОБЕДА» кинотеатри — АЗИЗИМ ЕЛЕНА СЕРГЕЕВНА.

Оққўрғон шаҳри, «ЁШЛИК» кинотеатри — МИЛЛИОНЕР АЁЛ.

Чирчиқ шаҳри, «НАВОИЙ» кинотеатри — МАРИЯ ОНА.

Оржоникидзе посёлкаси, «СОЮЗ» кинотеатри — ЎГАЙ ОНА.

Келес шаҳри, «СПУТНИК» кинотеатри — АКСЕЛЕРАТ ҚИЗ.

«ЎЗБЕККОНЦЕРТ»

В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА

7, 9, 10 МАРТ СОАТ 19.30 ДА
8, 11, 12 МАРТ 16 ВА 19.30 ДА

«Ҳ А З И Л»

ҲАЖВИЯ ВА ҚЎШИҚ КЕЧАСИ

ҚАТНАШАДИЛАР:

Ўзбекистон ССР халқ артистлари:
Малика АҲМЕДОВА, Дилафруз ЖАББОРОВА.
Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар:
Рушана СУЛТОНОВА, Элмурод ИСЛОМОВ

Биринчи бутуниттифоқ «ЯНГИ ОВОЗЛАР» конкурсининг лауреати

Юлдуз УСМОНОВА

Мирза ХОЛМЕДОВ, Тўхтамурод АЗИЗОВ, Обид АСОМОВ, Собит АСОМОВ, Ботир МУҲАМЕДХЎЖАЕВ;
Лирик хонанда — Авазбек МАҲМУДОВ.

Постановкачи режиссёр — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист, Ҳамза номидаги Ўзбекистон ССР Давлат мукофотининг лауреати Абдурашид РАҲИМОВ.

Билетлар соат 14.00 дан сотилади.

ХАЛҚҚА ХИЗМАТ — ОЛИЙ ҲИММАТ!
ТАШКИЛОТЛАРНИНГ РАҲБАРЛАРИ ВА ЕНГИЛ АВТОМОБИЛЛАРНИНГ ЭГАЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

«ТОН» КООПЕРАТИВИ

енгил автомобилларнинг ойналарига ранг (соя) бериш юзасидан

ПУЛ ЎТКАЗИШ ЙЎЛИ БИЛАН
ПУЛЛИК ХИЗМАТ КЎРСАТАДИ
ШУНИНГДЕК, РЎЗҒОР ЭҲТИЁЖЛАРИ УЧУН ҲАМ ОЙНАЛАРГА РАНГ ЮРИТИБ БЕРИЛАДИ.

Иш вақти — ҳар куни, якшанбадан ташқари, соат 10 дан 18.00 гача.

Адрес: Тошкент шаҳри, Халқлар дўстлиги проспекти, (АЗС орқасида).

Справкалар учун телефон: 76-75-59.

БУРҒУЛАШ ИШЛАРИ ЎРТА ОСИЁ БОШҚАРМАСИГА

доимий ишлаш учун
4-разрядли сантехник, 6-разрядли кўтарма кран кранчиси касбларида ишловчилар

К Е Р А К

Иш ҳақи — вақтбай-мукофотли.

Қуйидаги адресга мурожаат қилинсин: Тошкент область, Калинин райони, Свердлов посёлкаси («Самарқанд» автостанциясидан 181, 187-автобусларда бориладн, «Зангиота» бекати).

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА»)

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Редактор ўринбосарлари — 335885, 325747, 337916. 325748; масул секретарь — 334808, 325353; секретариат — 325750; БЎЛИМЛАР: хатлар ва оммавий ишлар — 334048, 325354; идеология — 325778; саноат капитал қурилиш ва транспорт — 325749; қишлоқ хўжалиги — 325647; совет қурилиши — 325733; адабиёт ва санъат — 325553; маданият — 325767; социал масалалар — 325556; ахборот, спорт ва ҳарбий ватанпарварлик — 325645; эълонлар бўлими — 325727.

Р. 05627. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Б. 1558. Индекс: 64684. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12